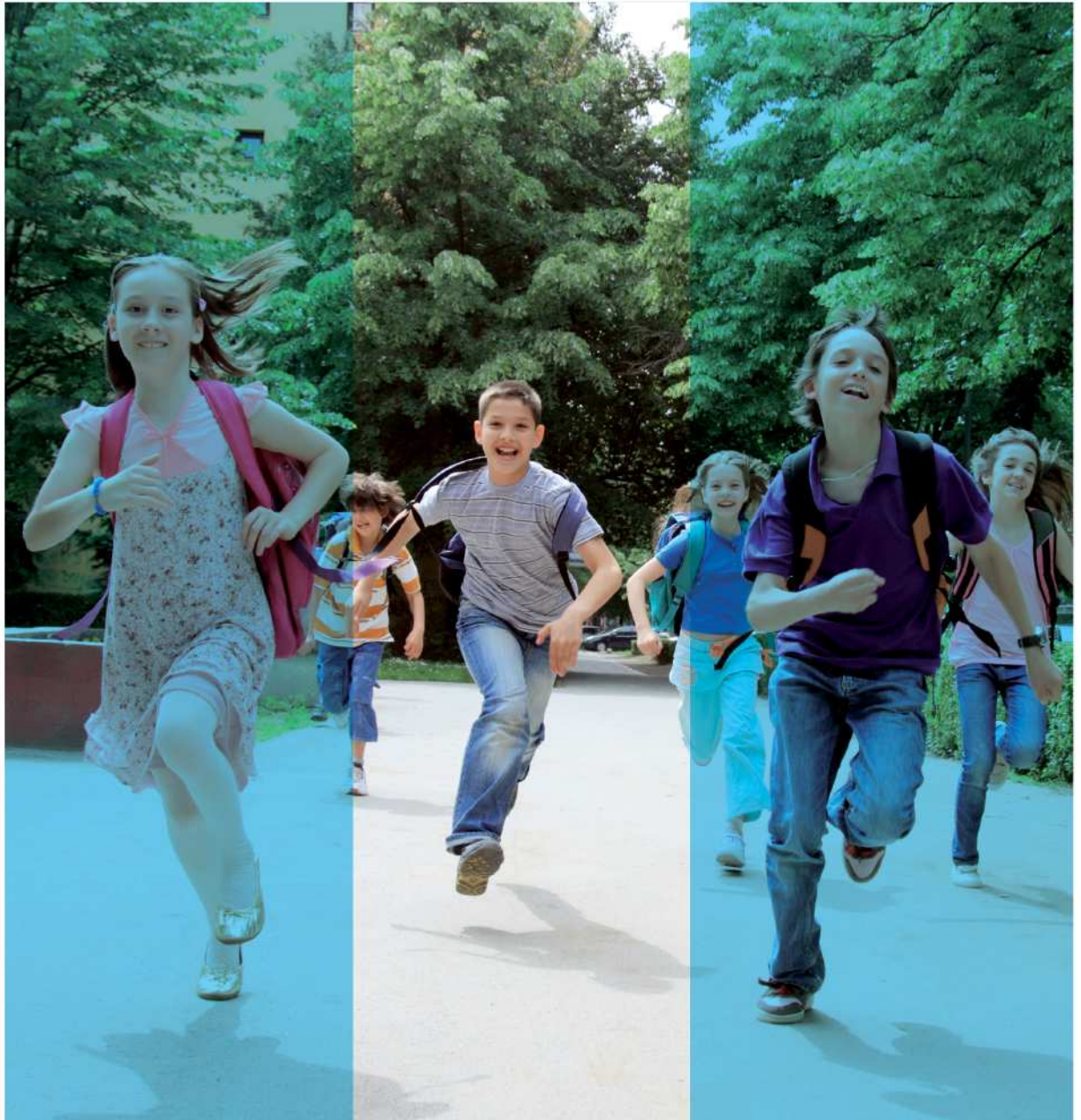


(v)aardig sociaal sociaal (v)aardig

Door oplossingsgerichte gesprekken
aansluiting vinden bij de groep



Naam: H.C van Os

Datum: 28 juni 2011

Studentnummer: 2150139

Opleiding: Master Sen Gedragsspecialist

Begeleider: Drs. de Bekker

(v)aardig sociaal sociaal (v)aardig

**Door oplossingsgerichte gesprekken
aansluiting vinden bij de groep.**

**Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute
Master SEN Gedragsspecialist**

Module GS10 Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen

Lesplaats: Den Bosch

Naam: Rita van Os

Studentnummer: 2150139

Begeleider: Drs. S de Bekker

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg 2010-2011

Inhoudsopgave

Titelblad	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
Inleiding	7
Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling	10
1.1 Aanleiding voor dit onderzoek	10
1.2 Het doel van het onderzoek	10
1.3 Het doel in het onderzoek	10
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	11
1.5 De huidige situatie	11
1.6 De gewenste situatie	12
Hoofdstuk 2. Theoretische onderbouwing	13
2.1 Korte geschiedenis	13
2.2 Oplossingsgerichte gesprekken	13
2.2.1 De zevenstappendans	13
2.2.2 Gespreksprotocollen	15
2.2.3 Oplossingsgericht sturen	16
2.2.4 Verschillende cliënttypische relaties	17
2.2.5 Verschillende werkrelaties	18
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie	20
3.1 Onderzoekstype	20
3.2 Onderzoeksvorm	20
3.3 Betrokkenen bij het onderzoek	20
3.4 Onderzoeksplan	21
3.4.1 Oriëntatiefase	21
3.4.2 Nulmeting	21
3.4.3 Gesprekkencyclus	21
3.4.4 Semigestructureerde observaties	22
3.4.5 Eindsituatie	22
3.4.6 Tijdspad	23
3.5 Triangulatie	24
3.6 Ethiek	24

Hoofdstuk 4. Data-analyse en resultaten	25
4.1 Oriëntatiefase	25
4.2 Beginsituatie	25
4.3 Gesprekkencyclus	27
4.4 Eindsituatie	30
Hoofdstuk 5. Conclusies	33
5.1 Onderzoeksvraag	33
5.2 Deelvragen	34
5.2.1 Wat zijn de behoeften van deze leerling in het bijzonder op sociaal emotioneel gebied?	34
5.2.2 Wat werkt er voor deze leerling en de groep?	34
5.2.3 Wanneer gaat het beter met deze leerling en de groep?	35
5.2.4 Hoe kan het leerkrachtgedrag op de behoeften afgestemd worden?	36
5.2.5 Hoe kan de klassenorganisatie op de behoeften afgestemd worden?	36
5.3 Aanbevelingen	37
Hoofdstuk 6. Evaluatie en reflectie	38
6.1 Omgeving	38
6.2 Gedrag	38
6.3 Bekwaamheden	39
6.4 Overtuigingen	39
6.5 Identiteit	39
6.6 Betrokkenheid	40
Literatuurlijst	41
Bijlagen	42
Bijlage 1 Dossier onderzoek	42
Bijlage 2 Matrix sociogram	45
Bijlage 3 Verslagen gesprekken nulmeting	49
Bijlage 4 Verslagen gesprekken cyclus	54
Bijlage 5 Semigestructureerde observaties	61
Bijlage 6 Verslagen gesprekken eindmeting	67

Samenvatting

In dit onderzoek wordt onderzocht hoe een leerling op een oplossingsgerichte manier begeleid kan worden zodat hij zich prettiger voelt en meer aansluiting vindt bij de groep. De onderzoeker gebruikt een oplossingsgerichte manier daar het een positieve toekomstgerichte manier van werken is, waarbij door vragen te stellen aan een kind de sterke punten, die hij in zich heeft, gebruikt worden om de oplossing voor zijn probleem te vinden.

Voor het onderzoek is gekozen voor de structuur van de oplossingsgerichte gesprekken en de basisgesprekstechnieken (de Jong & Kim Berg, 2009), omdat deze de onderzoeker, door de gestructureerde opzet, het meest houvast bieden. Daarnaast is gebruik gemaakt van de zevenstappendans (Cauffmann & van Dijk, 2009).

Vanuit de theoretische onderbouwing en het feit dat in het verleden al verschillende interventies waren ingezet bij deze leerling, die niet zo lang effect hadden, is er gekozen voor een intensieve gesprekken cyclus van vier gesprekken in een één op één setting, waarin een drietal sociale vaardigheden zijn opgenomen. De sociale vaardigheden betreffen omgangsvormen met andere kinderen en het omgaan met emoties.

Vervolgens is het onderzoek gestart met een oriënterende fase waarin dossier onderzoek is gedaan, een sociogram is afgenomen, er gesprekken zijn gevoerd met de leerling en met de duoleerkracht om de beginsituatie in kaart te brengen. Daarna is met de gesprekkencyclus begonnen waar telkens observatie- en/of gedragstaken uit voortvloeiden. Door te reflecteren op de gesprekken konden verbeterpunten in de voorbereiding van het volgende gesprek worden meegenomen. Aan het eind van de gesprekkencyclus heeft er een eindmeting plaatsgevonden door middel van een sociogram, een eindgesprek met de leerling en een gesprek met de duoleerkracht om te zien of het onderzoek positieve effecten had.

Door de oplossingsgerichte gesprekken in een veilige één op één setting is het welbevinden van de leerling uit het onderzoek sterk verbeterd. Hij heeft ook meer aansluiting gevonden bij de groep. Mede door het gebruik van observatie- en gedragstaken tijdens de gesprekken is er een positief proces van gedragsverandering in gang gezet. Met name de gedragstaken, die hij binnen de groep uitvoerde, maakten de leerling bewust van de positieve effecten van zijn gedrag en werd hij sociaal vaardiger. Ook het afstemmen van het leerkrachtgedrag en de klassenorganisatie hadden een goede uitwerking.

De leerling heeft deze manier van werken als plezierig ervaren. Hij gaf ook aan dat hij de gesprekken zinvol vond en er vertrouwen in had dat het hem hielp. Tevens droeg het ontstaan van een vertrouwensband tussen leerling en onderzoeker hier aan bij. De open houding van de onderzoeker, het uitgaan van wat er al goed gaat, samen stapje voor stap verder, het succes ervaren, vergrootten de betrokkenheid en de wil om goed te doen bij de leerling. Dit heeft geresulteerd in het feit dat de leerling zich weer prettig voelt en zich opgenomen weet in de groep.

Het is in het algemeen aan te bevelen om bij een leerling in een soortgelijke situatie, oplossingsgerichte gesprekken in een veilige één op één setting te voeren. Van waar uit hij wordt aangestuurd om de samen afgesproken sociale vaardigheden binnen de groep te oefenen.

Inleiding

Wie ik ben

Reeds 25 jaar ben ik werkzaam op een basisschool in Zaltbommel met ongeveer 430 leerlingen verdeeld over 19 groepen. In de loop der jaren heb ik op deze basisschool veel onderwijsvernieuwingen meegemaakt. In de jaren negentig heb ik als adjunct directeur, meegewerkt aan de opzet en invoering van een leerlingvolgsysteem op school, in het kader van de ontwikkeling van 'Weer Samen Naar School' en de effecten hiervan gezien en ondervonden.

Nu zijn we als school op weg naar 'Passend Onderwijs'. De zorgstructuur is mede hierdoor sinds dit schooljaar anders ingericht. Er is nog een Interne Begeleider voor de hele school. Deze Interne Begeleider stuurt een aantal specialisten aan. Samen met een andere collega heb ik de taak als gedragsspecialist gekregen. Deze studie is nog niet afgerond, maar we mogen collega-leerkrachten ondersteunen bij de organisatie en het toepassen van specifieke hulp in hun groep op het gebied van gedrag.

Waar en met wie ik het onderzoek uitvoer

Momenteel ben ik samen met een duopartner verantwoordelijk als groepsleerkracht voor een groep 7 met 27 leerlingen. Ik werk 3 dagen in de week met veel plezier in onze groep. Binnen deze groep 7 wil ik het onderzoek uitvoeren met een individuele leerling genaamd Tom, in het bijzonder, en tegelijkertijd ook met zijn klasgenoten. Met Tom zijn in het verleden al veel handelingsplannen uitgevoerd: Kids' Skills, ambulante begeleiding, veel extra instructie, doublure in groep 4 in verband met zijn leerresultaten en er is zelfs overwogen om hem te verwijzen naar het speciaal basisonderwijs in verband met zijn gedrag.

Tom ziet er sportief uit. Hij is erg goed in sport en hij is daar heel gedreven in. Hij heeft contact met een aantal jongens en meisjes uit de klas, en hij wil graag bij die groep horen. Hij wil echter bepalen hoe alles gaat. De anderen doen dat dan om de lieve vrede te bewaren. Er zijn ook kinderen die door hem worden uitgedaagd, door een bepaalde manier van kijken, of door onaardige dingen te zeggen. Hij heeft dan een negatieve invloed op de groep. In vrije situaties vertoont hij vaak ongewenst gedrag. Tijdens het speelkwartier speelt hij, sinds dit schooljaar, voornamelijk met kinderen bij wie hij in de klas zat voordat hij doubleerde.

Op leergebied heeft Tom een achterstand op het gebied van taal/spelling, begrijpend lezen en rekenen. Het contact met mij als leerkracht is redelijk te noemen, hij vraagt en accepteert hulp en is meestal goed te corrigeren. Echt persoonlijk contact is er niet, hij zal niet zomaar iets uit zichzelf tegen de leerkracht vertellen. Wel als het hem gevraagd wordt.

Tijdens een voortgangsgesprek zei zijn moeder: 'Tom zit niet lekker in zijn vel. Hij hoort niet bij de groep, speelt met zijn oude klasgenoten. Gaat niet graag meer naar school, voelt zich niet begrepen. Hij is blijven zitten omdat het te moeilijk werd voor hem in groep 4, maar het lukt nu nog steeds niet. Daar komt bij dat hij NLD heeft.' Ook gaf zij aan dat ze blij was dat hij volgend jaar nog niet naar het Voortgezet Onderwijs hoeft. Hij is er nog niet klaar voor. Hierbij doelde zij vooral op het leergebied (NLD is een Nonverbal Learning Disorder).

Daarbij komt dat een aantal klasgenoten bang voor hem is. Zij hebben dit aangegeven bij de onlangs gevoerde gesprekken met de schoolverpleegkundige. En er zijn kinderen die doen wat hij zegt, ook al willen ze dat niet.

Waarom ik voor dit onderwerp kies

“Leerproblemen en sociaal-emotionele problemen kunnen elkaar wederzijds beïnvloeden. Onderwijs is heel goed geworden in bijspijkeren en bijscholen van leerlingen, er zijn ook allerlei remediërende programma’s op leergebied. De tijd is rijp voor een inhaalslag op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkelingen en gedrag.”

Deze zinsneden uit het artikel ‘Een gedragsspecialist op school’ van Erik van Meersbergen (2009) spreken mij aan en vormen mede de aanleiding van mijn onderzoek. Dit omdat Tom zo’n leerling is, die door zijn sociaal emotionele ontwikkeling zich niet goed ontwikkelt op leergebied en omgekeerd. Er is een moment geweest waarop overwogen is Tom te verwijzen naar het speciaal basisonderwijs, toch besloten om het niet te doen, om het een kans te geven. Hij is echter nog steeds niet in balans, hij wordt daar zelf niet gelukkig van en heeft een negatieve invloed op de groep.

Op het sociaal emotionele vlak en gedrag heb ik nog weinig ervaring met het opstellen en uitvoeren van handelingsplannen. Een van de redenen waarom ik de opleiding tot gedragsspecialist ben gaan volgen, in eerste instantie voor mezelf, is om op dit terrein meer kennis op te doen en vaardigheden te leren.

In het verleden werden er veel meer leerlingen met gedragsproblemen of stoornissen verwezen naar het speciaal onderwijs en daarmee leek het voor school opgelost en het kind was daar ook beter op zijn plek werd gedacht. Ik ben er van overtuigd dat dit niet altijd de juiste oplossing was. Er zijn grenzen aan wat een leerkracht en een school kan doen. Maar die grenzen kunnen verlegd worden. Dat betekent wel, dat leerkrachten in het basisonderwijs competentier moeten worden in het omgaan met leerlingen met gedragsproblemen. Het mag niet ten koste gaan van de leerlingen met een gedragsprobleem, maar ook niet van de groepen waar deze leerlingen in zitten.

Wat ik met mijn onderzoek wil bereiken

Graag wil ik onderzoeken hoe ik op een oplossingsgerichte manier er voor kan zorgen dat Tom, een leerling uit groep 7, die op sociaal emotioneel en cognitief gebied niet in balans is, aansluiting vindt bij de groep. Op zo'n manier, dat hij, maar ook zijn groepsgenoten zich prettiger en veiliger voelen bij en met elkaar. Wat heeft hij en wat heeft de groep nodig en wat is de rol van mij als leerkracht/gedragsspecialist hierin?

Wat de relevantie van mijn onderzoek is voor een ander

Door als leerkracht en als toekomstige gedragsspecialist met dit onderzoek ervaring op te doen om op een oplossingsgerichte wijze Tom en de groep te begeleiden, kan deze ervaring gebruikt worden in groepen die ik in de toekomst ga begeleiden. Ook ben ik hierdoor straks beter in staat collega- leerkrachten te coachen en competenten te maken. Want op weg naar Passend onderwijs zullen wij steeds vaker met het onderwerp van dit onderzoek te maken krijgen.

Hoofdstuk 1

Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding voor dit onderzoek

Een aantal weken geleden was de schoolverpleegkundige bij groep 7 op bezoek. Hij heeft de kinderen onderzocht en gesprekjes gevoerd met hen.

De schoolverpleegkundige vertelde aan Tom dat veel leerlingen aangaven dat ze bang voor hem zijn en dat hij daar iets aan moest doen. Door dit gesprek was Tom erg overstuur en boos. Boos op de verpleegkundige, maar ook op de groep. Naar aanleiding van onder andere dit bezoek aan de schoolverpleegkundige heb ik een gesprek gevoerd met zijn moeder. Ook die was erg ontdaan. Ze zei:

‘Hij zit niet lekker in zijn vel. Hij hoort niet bij de groep, speelt met zijn oude klasgenoten. Gaat niet graag meer naar school, voelt zich niet begrepen. Hij is blijven zitten omdat het te moeilijk werd voor hem in groep 4, maar het lukt nu nog steeds niet. Daar komt bij dat hij NLD heeft.’

De problematiek van kinderen met een gedragsprobleem en hun eventuele negatieve invloed die zij kunnen hebben op de groep, lijkt de afgelopen jaren op de school waar ik werkzaam ben, te zijn toegenomen. Hierbij voelt de school en/of de individuele leerkracht zich vaak handelingsverlegen.

1.2 Het doel van het onderzoek

Op leergebied is er veel ontwikkeld, waardoor leerkrachten goed in staat zijn individuele- en groepshandelingsplannen op te zetten en uit te voeren. Maar de ontwikkeling van het opzetten en uitvoeren van plannen op het sociaal emotionele gebied en gedrag, is hierbij achtergebleven. Als een kind echt vastloopt is de school tot nu toe vaak afhankelijk van externen, zoals bijvoorbeeld Ambulante Begeleiders en Sova training.

Graag wil ik leren hoe je kinderen met gedragsproblemen op een oplossingsgerichte manier kunt begeleiden binnen het reguliere basisonderwijs. Hoe je hiervoor een plan van aanpak kunt opstellen en uitvoeren. Daarnaast wil ik leren hoe je de eventuele ontstane negatieve invloed van een leerling met een gedragsprobleem, op een groep, kunt ombuigen.

Om hier competent in te worden heb ik gekozen voor een onderwerp dat dicht bij me staat en zich afspeelt binnen mijn groep.

1.3 Het doel in het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het bereiken dat Tom op sociaal emotioneel en cognitief gebied meer in balans is, aansluiting vindt bij de groep en dat de onderlinge relatie met de groep verbetert, zodat iedereen zich prettiger en veiliger voelt.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Onderzoeksvraag

Hoe kan ik als leerkracht op een oplossingsgerichte manier Tom begeleiden zodat hij zich prettiger voelt en meer aansluiting vindt bij de groep?

Deelvragen

Wat zijn de behoeften van deze leerling in het bijzonder, op sociaal emotioneel gebied?

Op welke wijze krijg ik een beeld van de behoeften van deze leerling op sociaal emotioneel gebied en wat heeft hij op dit terrein nodig om de aansluiting bij de groep mogelijk te kunnen maken.

Wat werkt er voor deze leerling en de groep?

Hiervoor zal er een dossieronderzoek van de leerling plaatsvinden.

Welke interventies zijn in het verleden al ingezet en wat werkte en wat niet.

Wanneer gaat het beter met deze leerling en de groep?

Op welke manier kan ik achterhalen wanneer het beter gaat met deze leerling en de groep. Welke methodes kunnen hiervoor gebruikt worden.

Hoe kan het leerkrachtgedrag op de behoeften afgestemd worden?

Wat voor vaardigheden heeft de leerkracht nodig om af te stemmen op deze leerling.

Hoe kan de klassenorganisatie op de behoeften afgestemd worden?

Op welke manier is de klassenorganisatie van de groep af te stemmen, waardoor een goede leer- en werkomgeving voor iedereen ontstaat. Wat is daar voor nodig?

1.5 De huidige situatie

Vorig jaar heb ik tijdens de opleiding tot gedragsspecialist ervaring opgedaan met het werken met verklarings- en hulpverleningsmodellen en met handelingsgericht werken. Samen met een leerling, die niet taakgericht was, en zijn moeder heb ik gesprekken gevoerd, plannen gemaakt en uitgevoerd. Momenteel ben ik 'als gedragsspecialist' gesprekken aan het voeren, op een zoveel mogelijk oplossingsgerichte wijze met twee leerlingen. Daarnaast coach ik een collega-leerkracht die een leerling heeft die niet taakgericht is. Ik probeer zoveel mogelijk toe te passen van wat ik heb geleerd. Maar het lukt niet altijd. Dan ben ik geneigd om in probleem denken te vervallen en adviezen te geven. Het is dus nog vallen en opstaan, met alle twijfels van dien.

De problematiek van de leerling die ik heb uitgekozen voor het onderzoek is vrij complex op leergebied, maar ook sociaal emotioneel. Op leergebied heb ik gesprekken gevoerd met hem en samen met hem een individueel handelingsplan op het gebied van taal en rekenen opgezet. Op sociaal emotioneel gebied ga ik middels mijn praktijk onderzoek aan de slag.

1.6 De gewenste situatie

Aan het eind van dit proces hoop ik dat het onderwijs zoveel mogelijk afgestemd is op deze ene jongen in het bijzonder en op de groep. Zodat Tom zich prettiger voelt en aansluiting heeft gevonden bij de groep. En dat de leerlingen in groep 7 zich prettiger en veiliger voelen en goed met Tom kunnen samenwerken en spelen.

Dat er wederzijds respect en begrip is en de onderlinge relatie is verbeterd.

Ik wil graag leren hoe ik een leerling met een leer- en gedragsprobleem kan begeleiden op een oplossingsgerichte manier. Ook wil ik leren hoe ik de onderlinge relatie die verstoord is tussen deze leerling en de groep kan verbeteren.

Hoofdstuk 2

Theoretische onderbouwing

“Mijn collega’s en ik hebben een vrij elegant en opmerkelijk eenvoudig en toch veelomvattend model kunnen maken.”

Steve de Shazer

2.1 Korte geschiedenis

Met bovenstaand citaat (Bannink, 2009) wordt het oplossingsgericht werken bedoeld, dat in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw werd ontwikkeld door De Shazer, Berg en hun collega’s van het Brief Family Center in Milwaukee, VS. Bij deze oplossingsgerichte manier van werken is de gewenste situatie van de cliënt uitgangspunt. Door vragen te stellen aan de cliënt worden de sterke punten, die hij in zich heeft, gebruikt om de oplossing voor zijn probleem te vinden. In navolging van het model van De Shazer, Berg en hun collega’s is het oplossingsgericht denken en werken op allerlei manieren vormgegeven, verfijnd en ook buiten Amerika verspreid.

2.2 Oplossingsgerichte gesprekken

In het onderzoek zal gebruik worden gemaakt van de basiselementen van de ‘zevenstappendans’ (Cauffman & van Dijk, 2009), van de gespreksprotocollen (de Jong & Kim Berg, 2009) en de techniek oplossingsgericht sturen (Visser, 2009). De protocollen zijn voor de onderzoeker een leidraad en vormen een goede opbouw voor de gesprekken. ‘De zevenstappendans’ geeft middels de stappen extra verdieping en houvast bij de verschillende fases van de protocollen. Het oplossingsgericht sturen is opgenomen, daar de onderzoeker het vermoeden heeft dat het werken met de leerling uit het onderzoek een bezoekerstypische relatie (zie hoofdstuk 2.2.4) zal zijn. Dit omdat deze leerling in conflictsituaties meestal vindt dat de ander een probleem heeft en niet hij.

2.2.1 De zevenstappendans

De zevenstappendans is een vorm van oplossingsgericht communiceren, waarbij de zeven componenten die de stappendans bevat, op allerlei manieren kunnen worden gecombineerd. Alleen de eerste stap ligt vast en dat is contactleggen. (Cauffman.L& Dijk van D.J, Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs, 2009)

Stap 1. Contact leggen.

Het contact leggen is bedoeld om een goede werkrelatie tot stand te brengen. Dit gebeurt door het gesprek persoonlijk te openen. Socialiseren, de cliënt op zijn gemak stellen, serieus interesse tonen in zijn doen en laten, betrokkenheid tonen en luisteren naar wat de cliënt te vertellen heeft. *'Een goede werkrelatie is de motor van verandering'* (Cauffman, 2009)

Stap 2. Context verkennen.

Het is van belang om bij deze stap een goed beeld te vormen van het probleem, welke omgevingsfactoren spelen een rol. Het is niet de bedoeling de oorzaak van het probleem uit te diepen, maar wel om informatie te verzamelen die bruikbaar is om tot een oplossing te komen.

Stap 3. Doelen stellen.

Tijdens deze stap wordt de cliënt door de gespreksleider geholpen om doelen te stellen. Deze doelen moeten nuttig zijn, dus realistisch, realiseerbaar, praktisch, in gedragstermen observeerbaar en voorzichtig (van klein naar groot) opgebouwd. De vraag: 'Wat moeten we vandaag bespreken, zodat dit gesprek voor jou nuttig zal zijn?' is een hele bruikbare vraag om de cliënt te helpen zijn eigen doelen helder te krijgen. Hierdoor wordt er doelgerichter gewerkt en blijft de verantwoordelijkheid bij de cliënt. Met behulp van de gestelde doelen kan de gewenste verandering gerealiseerd worden.

Stap 4. Sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren.

Het doel van deze stap is de cliënt helpen de sterke punten te (her)ontdekken om van daaruit oplossingen te vinden. Deze sterke punten, krachtbronnen zijn te vinden in de uitzondering van het probleem, dus wanneer het probleem zich niet voor doet of minder is. In deze uitzonderingen zitten deeloplossingen. Het is ook mogelijk om terug te gaan in de tijd, naar een moment dat het probleem zich ook voordeed, hoe is de cliënt er destijds mee omgegaan? Of krachtbronnen zoeken op een ander terrein waar de cliënt ook participeert en wel goed of beter functioneert bijvoorbeeld als gezinslid of binnen een groep vrienden.

Stap 5. Complimenten geven

Complimenten zijn een middel om de werkrelatie met de cliënt te verstevigen. Het geeft een goed gevoel, waardoor de aandacht verlegd wordt van het probleem naar de oplossing. De complimenten moeten wel gemeend zijn, inhoud hebben, betrekking hebben op de situatie en realistisch zijn. Het complimenteren kan bij alle stappen ingezet worden.

Stap 6. Differentiatiemogelijkheden aanreiken.

Door differentiatie aan te brengen help je de cliënt te nuanceren. Dit kan door vragen te stellen en de cliënt vanuit een andere invalshoek naar het probleem te laten kijken. Door bijvoorbeeld te vragen wanneer het een klein beetje beter ging dan nu, wat er anders was, wat de cliënt anders deed?

Daarnaast kan de basisregel: 'Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.

En als iets werkt, doe er meer van', ingezet worden.

Ook kan de schaalvraag worden ingezet. Zoals hieronder beschreven:

0 _____ 10

Op een schaal van nul tot tien, de nul staat voor niks lukt en de tien staat voor de gewenste situatie. Dan wordt aan de cliënt gevraagd zichzelf in te schalen.

Deze inschaling wordt altijd geaccepteerd. De gespreksleider vraagt aan de cliënt wat maakt dat hij daar staat en vraagt hierop door. De volgende vraag gaat over het kleinst mogelijke stapje en hoe dat er dan uit ziet.

Stap 7. Je op de toekomst oriënteren.

Bij deze stap wordt niet gekeken naar de oorzaken uit het verleden, maar naar de oplossingen in de toekomst. Dit kan door te vragen aan de cliënt wat hij graag anders wil zien, en hoe hij zal merken dat het zich voordoet. Ook kan gevraagd worden wat de eerste tekenen zijn van een kleine vooruitgang richting het gewenste doel en wat er dan anders zal zijn.

Ook is het mogelijk om bij deze stap de mirakelvraag te stellen. Hierbij wordt aan de cliënt gevraagd zich voor te stellen dat er 's nachts een mirakel/ wonder gebeurt.

Niemand heeft er weet van, ook de cliënt niet. De volgende morgen ontwaakt de cliënt en hoe zal die merken dat het wonder is gebeurd, wat is er anders, hoe zou je het merken, wie merken het nog meer? Door deze vraag kan de cliënt komen tot oplossingen.

2.2.2 Gespreksprotocollen

Peter de Jong en Insoo Kim Berg hebben veel gebruik gemaakt van gespreksprotocollen voor oplossingsgerichte gesprekken (de Jong & Kim Berg, 2009).

In grote lijn zullen onderstaande onderdelen in een gespreksprotocol voorkomen:

- Kennismaken en uitleggen hoe wordt gewerkt
- Veranderwens verhelderen (doelen stellen)
- Gewenste toekomst exploreren
- Kleine stap identificeren
- Eventueel eerst een pauze inlassen en dan de slotinterventie
- Feedback bestaat uit complimenten, brug en taak.

Met behulp van complimenten worden de onderdelen die tijdens het gesprek zijn genoemd, en zinvol zijn om te komen tot oplossingen, geordend.

Deze complimenten vormen vervolgens de brug naar een eventuele taak.

De taak wordt op basis van de informatie, verkregen uit het gesprek, geformuleerd.

Het kan een observatie of een gedragstaak zijn. Bij een observatietaak wordt aan de cliënt gevraagd te letten op aspecten die gebruikt kunnen worden bij het zoeken van een oplossing.

‘Let op welke momenten jij je beter kunt concentreren, wat deed je, wat is er anders?’

Bij een gedragstaak gaat de cliënt iets doen wat bruikbaar is bij het zoeken naar een oplossing. ‘Als even praten met de juf helpt als jij je boos voelt worden, ga daar dan mee door.’

Bij het geven van een taak is het belangrijk te weten welke cliënttypische relatie er is (zie hoofdstuk 2.2.4). Bij een klanttypische relatie kan een gedragstaak gegeven worden, daar deze cliënt een veranderwens heeft en bereid zal zijn mee te werken. Een observatietaak is in te zetten bij een klaagtypische cliënt, daar deze nog geen veranderwens heeft, maar de oplossing bij een ander ziet, de ander moet veranderen. Door de observatietaak ontdekt de cliënt eventueel aanwijzingen voor een oplossing.

De bezoekerstypische relatie heeft in zijn optiek geen probleem en dus ook geen veranderwens. Bij deze relatie blijft de feedback bij complimenten.

2.2.3 Oplossingsgericht sturen

In principe draait het bij een oplossingsgericht gesprek om de doelen van de cliënt en heeft de gespreksleider geen eigen doelen. Er zijn echter situaties waarbij dat wel het geval is. Situaties waarin de gespreksleider doelen wil bereiken met de cliënt. In dat geval wordt er gesproken van oplossingsgericht sturen (Visser, 2009).

Oplossingsgericht sturen heeft twee functies:

- Resultaatverwachtingen verduidelijkend: aangeven wat er verwacht wordt van iemand en het waarom
- Grenzen stellend: aangeven welk gedrag niet gewenst is en het waarom.

Het oplossingsgericht sturen gebeurt door middel van stuurvragen. Het voordeel van vragen is dat de ander in actie komt, daarbij komt dat het stellen van vragen minder autoritair overkomt en door de meesten als plezieriger ervaren wordt.

Voorbeeld van een stuurvraag: “Hoe kun jij ervoor zorgen dat je zegt/doet, zodat?”

Op deze manier kan de gespreksleider zijn verwachting uitspreken en de reden waarom hij dat wil. Het is van belang dat de verwachting duidelijk wordt omschreven, dus bijvoorbeeld wanneer en hoe, zodat hierover geen misverstand kan ontstaan.

Het is ook mogelijk om als gespreksleider de cliënt iets meer ruimte en bedenktijd te geven, door een andere formulering zoals: “Het zou fijn zijn als jij er over na wilt denken hoe jij..... zou zeggen/doen, zodat... ?”

Belangrijk hierbij is dat bij deze manier van gespreksvoering dus duidelijk, vriendelijk, uitnodigend en positief geformuleerd wordt. Daarnaast begrip tonend voor wat de cliënt zegt, maar vasthoudend aan het doel dat de gespreksleider voor ogen heeft.

Deze sturende vorm is in deze theoretisch onderbouwing opgenomen, daar de onderzoeker inschat dat de cliënt zichzelf niet als onderdeel zal zien van de oplossing. De cliënt heeft waarschijnlijk geen probleem en geen doel. Daar deze leerling in conflictsituaties meestal vindt dat de ander een probleem heeft en niet hij.

2.2.4 Verschillende cliënttypische relaties

Peter de Jong en Insoo Kim Berg benoemen drie soorten relaties (de Jong & Kim Berg, 2009). Hieronder een korte beschrijving:

Klanttypische relatie

Bij een klanttypische relatie stelt de cliënt samen met de gespreksleider het probleem vast en bespreken zij samen het doel van het gesprek en de mogelijke oplossingen. De cliënt ziet zichzelf als onderdeel van de oplossing. Ook heeft hij een veranderwens en wil hulp bij het zoeken van een oplossing hiervoor.

Klaagtypische relatie

Een klaagtypische relatie ziet zichzelf niet als onderdeel van de oplossing. Hij heeft wel een veranderwens, maar bij een ander. Door van het praten over het probleem over te stappen naar oplossingsgericht praten kan er een verschuiving plaats vinden. Dit kan door te vragen wat de cliënt anders zou doen als het probleem er niet meer is. Hierdoor wordt de aandacht op de cliënt zelf gericht en kan de klaagtypische relatie veranderen in een klanttypische relatie.

Bezoekerstypische relatie

Deze cliënt heeft geen probleem, ook geen doel. Ziet het nut van een gesprek niet in en vindt dat een ander een probleem heeft, maar niet hij. Toch gaat de gespreksleider proberen uit te zoeken wat de cliënt wil bereiken. Ook al wil de cliënt niet mee werken.

De cliënt wordt benaderd vanuit de houding 'van het niet weten'. Dit door vragen te stellen op een respectvolle manier over de percepties van de cliënt. 'Wat maakt dat jij weet.... of hoe helpt het je....? Op deze manier maak je de bezoeker verantwoordelijk voor zijn eigen perceptie. Hierbij is het ook van belang om te bespreken hoe de cliënt bij de gespreksleider terecht is gekomen, wat het probleem is en wat er moet veranderen. Wat wil de cliënt?

Vervolgens gaat men door met vragen wat volgens de cliënt nodig is om de verandering te bewerkstelligen. Op deze manier wordt de aandacht op de cliënt gevestigd en ontstaat er een klanttypische relatie.

Kinderen als onvrijwillige cliënten (bezoekerstypische relatie)

In principe zijn alle kinderen onvrijwillige cliënten (de Jong & Kim Berg, 2009), ze zijn in bijna alle gevallen 'gestuurd.' Het is van belang om voorbereid te zijn op de ontmoeting met het kind, door de inrichting kindvriendelijk te maken, passend bij de leeftijd.

Het begin van het gesprek is positief door persoonlijke vragen te stellen over huisdieren, lievelingsdieren, vriendjes, sporten, maar ook naar familie, burens, leerkrachten. Daarna wordt gevraagd met wie van de genoemde personen hij iets heeft, wie hem helpen en hoe ze dat doen. Ook kunnen relatievragen gesteld worden om de positieve kant van het kind te belichten. Door deze vragen kan het kind geholpen worden om uit te zoeken welke positieve dingen hij doet waardoor anderen hem waarderen. Daarna kan overgegaan worden naar onderwerpen die meer moeilijkheden opleveren.

Het is essentieel in het oplossingsgerichte gesprek dat er naar de zienswijze van het kind op de situatie gevraagd wordt en wat hij denkt dat zou kunnen helpen.

Hierdoor gaat het kind zichzelf zien als onderdeel van de oplossing en ontstaat er een klanttypische relatie.

2.2.5 Verschillende werkrelaties

Louis Cauffmann en Dick.J.van Dijk benoemen vier werkrelaties, nadat ze het onderscheid hebben gemaakt tussen een beperking en een probleem (Cauffman & van Dijk, 2009).

Een beperking is onveranderbaar, die kan men alleen maar accepteren.

De gevolgen die uit de beperking voortvloeien kunnen problemen geven, die zijn echter wel veranderbaar. Hierin ligt de oplossing.

Hieronder een korte beschrijving van de vier werkrelaties:

De vrijblijvende werkrelatie

Is een werkrelatie waarbij het contact vrijblijvend is.

Er twee typen te onderscheiden:

1. Er is geen probleem, maar iemand anders vindt van wel. Deze personen zijn vaak gestuurd door anderen.
2. Er is een probleem, maar de gespreksleider kan daar volgens de relatie niet bij helpen.

De zoekende werkrelatie

Is een relatie die wel een hulpvraag heeft, maar zoekt op een verkeerde plaats of manier. Hierbij zijn een aantal typen te onderscheiden:

1. De ander moet veranderen om het probleem op te lossen.
2. Vage en onduidelijke doelen
3. Te veel doelen

De consulterende werkrelatie

Deze relatie is niet in staat zijn eigen krachtbronnen te gebruiken, dit kan doordat hij te snel stopt met proberen, of zijn krachtbron niet op de goede manier gebruikt, of te snel van de ene op de andere oplossingstechniek over gaat.

De co-expertrelatie

Hier is de relatie in staat zijn eigen krachtbronnen te gebruiken, de hulpvraag, de doelen en er zijn voldoende krachtbronnen aanwezig. De rol van gespreksleider is hier die van 'supporter'.

De opzet van de cliënttypische relaties (de Jong & Kim Berg, 2009) en de verschillende werkrelaties (Cauffman & van Dijk, 2009) zijn beiden heel goed bruikbaar voor de oplossingsgerichte gesprekken tijdens het onderzoek. Daar de nog onervaren onderzoeker meer gewerkt heeft met de structuur van de cliënttypische relaties en hier meer houvast aan heeft, dan de hierboven beschreven verschillende werkrelaties, zal daar gebruik van worden gemaakt.

Hoofdstuk 3

Onderzoeksmethodologie

3.1 Onderzoekstype

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het actieonderzoek (Harinck, 2009). Deze vorm van onderzoek is gericht op het handelen van de leerkracht bij het begeleiden op een oplossingsgerichte manier van een leerling. Er wordt onderzocht of de manier van begeleiden leidt tot een beter welbevinden van de leerling en of hij mede hierdoor meer aansluiting vindt bij de groep. Het onderzoek zal een combinatie zijn van planmatig onderzoeken, handelen (plan van actie) en reflectie.

3.2 Onderzoeksvorm

Het onderzoek zal grotendeels bestaan uit een cyclus van oplossingsgerichte gesprekken met een individuele leerling. Deze gesprekken zullen elementen in zich hebben van het zevenstappenplan (Cauffman, 2009), gespreksprotocollen (de Jong & Kim Berg, 2009) en oplossingsgericht sturen (Vissers, 2009). (Verantwoording van deze keuze in hoofdstuk 2.)

De effectmeting vindt plaats middels het afnemen van een sociogram en het inzetten van de schaalvraag.

De reflectie die door de feedback aan het eind van ieder gesprek door de leerling gegeven is, wordt gebruikt als voorbereiding voor het volgende gesprek.

De semigestructureerde observaties (Harinck, 2009) worden ingezet voor de reflectie van het gedrag van de leerling. (zie 3.4.4)

3.3 Betrokkenen bij het onderzoek

Een leerling van 11 jaar met NLD uit een groep 7 van een reguliere basisschool. Deze leerling voelt zich niet prettig en vindt niet echt aansluiting bij de groep. Af en toe heeft hij een negatieve invloed op de groep, waardoor een aantal groepsgenoten zich niet prettig voelen. Dit blijkt uit gesprekken die de leerlingen met hun ouders voerden met de schoolverpleegkundige en uit gesprekken die de leerkrachten voerden tijdens de rapportbesprekingen. De groep waarin deze leerling zit bestaat uit 27 leerlingen en valt onder de verantwoordelijkheid van twee leerkrachten. De duocollega zal bij de nul- en eindmeting betrokken zijn. De andere leerkracht is de onderzoeker en heeft de rol van begeleider. De onderzoeker zal niet bij de nul- en eindmeting betrokken zijn, zodat de effecten van het onderzoek hierdoor niet beïnvloed kunnen worden.

3.4 Het onderzoeksplan

3.4.1 Oriëntatie fase

In deze fase vindt een dossieronderzoek plaats. Welke interventies zijn er reeds in het verleden ingezet en wat werkte?

3.4.2 Nulmeting

Bij de nulmeting wordt een sociogram ingezet. Het is een instrument waarbij de sociale relaties binnen een groep zichtbaar gemaakt worden. Het sociogram bestaat uit een aantal vragen waarvan de antwoorden in een grafiek worden omgezet.

333Hiermee kan zichtbaar gemaakt worden, hoeveel positieve en negatieve contacten er binnen de groep zijn zowel op sociaal als op werk gerelateerd vlak. Het sociogram wordt door de leerling en zijn groepsleden ingevuld.

De uitslag van het sociogram wordt ook gebruikt om te zien welke positie de leerling heeft en welke mogelijkheden er voor hem liggen in de groep.

De schaalvraag wordt gebruikt om het welbevinden van de leerling in te schalen.

Met de duoleerkracht wordt een gesprek gevoerd omtrent haar kijk op het welbevinden en het gedrag van deze leerling. Tijdens dit gesprek worden hiervoor twee schaalvragen ingezet. De keuze van een gesprek is gemaakt omdat op deze manier de schaalvragen onderbouwd kunnen worden.

3.4.3 De gesprekkencyclus

De cyclus zal bestaan uit vier gesprekken met de leerling:

1. Het eerste gesprek zal een oriënterend gesprek zijn over wat goed gaat en wat volgens de leerling beter kan. Bewustwording van zijn eigen houding en gedrag. Tijdens dit gesprek wordt gebruik gemaakt van interventies die passen bij een bezoekerstypische relatie (zie hoofdstuk 2.2.4). Dit omdat de leerling bij conflictsituaties en eerdere gesprekken aangeeft zelf geen problemen te hebben, maar de ander. Hij zal voor zichzelf geen doelen hebben.

De volgende gesprekken zullen op de manier van oplossingsgericht sturen (Visser, 2009) worden gevoerd (zie hoofdstuk 2.2.3). Er is voor deze manier gekozen daar de gespreksleider doelen wil bereiken met deze leerling. Hiervoor zal de gespreksleider de resultaat verwachtingen verduidelijken aan de leerling en aangeven waarom.

De taak van de gespreksleider zal zijn: de leerling te laten komen met oplossingen om gewenst gedrag naar zijn groepsleden te laten zien, zodat hij meer aansluiting kan vinden.

2. Het tweede gesprek zal gaan over het ontwikkelen van meer initiatief met betrekking tot zijn sociale interacties. 'Aardige dingen zeggen tegen een ander, iets aardigs doen voor een ander'.

3. Het derde gesprek zal als onderwerp hebben, het op een juiste manier iets aan een ander vragen. 'Vragen om mee te doen met een spel, vragen om hulp, vragen om iets te lenen.'
4. Het vierde gesprek zal gaan over hoe hij zijn emoties en gevoelens kan uiten. Hoe kun je een ander laten merken, op een goede manier, dat je boos bent of dat jij je buitengesloten voelt?

Ieder gesprek zal beginnen met een terugblik op het vorige gesprek en met de vraag wat er sindsdien verbeterd is. Hierbij zullen ook de semigestructureerde observaties worden gebruikt (zie hoofdstuk 3.4.4).

Aan het eind van ieder gesprek wordt aan de leerling gevraagd hoe nuttig het gesprek was voor hem op een schaal van een tot tien. Deze schaalvraag wordt hier ingezet zodat de gespreksleider het volgende gesprek kan voorbereiden en eventueel bovengenoemde doelen kan bijstellen.

3.4.4 Semigestructureerde observaties

Een semigestructureerde observatie is een observatie waarbij duidelijke aandachtspunten zijn, die betrekking hebben op de doelen uit de gesprekken met de leerling. Hierdoor is waar te nemen of er verandering plaats vindt in het gedrag van de leerling.

Na ieder gesprek vinden er twee observaties plaats, een in een vrije gymles waar hij heel goed in is en de andere in een gestructureerde rekenles, een vakgebied dat moeilijk voor hem is. Er is gekozen voor twee situaties om te bekijken of er verschil is in gedrag en of hier leermomenten uit te halen zijn. Bovenal worden deze observaties gebruikt om te zien en te horen of er verandering is. Om nauwkeurig te kunnen observeren worden de lessen gefilmd.

3.4.5 Eindsituatie

Voor de eindmeting wordt het sociogram opnieuw afgenomen bij de leerling en de groep. Dit om te zien of er een verandering heeft plaats gevonden ten aanzien van de sociale relaties binnen de groep.

Zo ook de schaalvraag over het welbevinden van de leerling. Schaalt hij zijn welbevinden anders in?

Met de duoleerkracht wordt wederom een gesprek gevoerd over haar kijk op het welbevinden en het gedrag van deze leerling. Tijdens dit gesprek worden weer twee schaalvragen ingezet. Schaalt zij het welbevinden en gedrag anders in? Dezelfde meetinstrumenten worden gebruikt bij de nulmeting en de eindmeting om zo de effecten zo betrouwbaar mogelijk te kunnen meten.

3.4.6 Tijdspad

Wanneer	Wie	Wat	Waar
week 11	onderzoeker	oriëntatie fase	school
15 maart	alle leerlingen van groep 7	afname sociogram	school
16 maart	duoleerkracht	gesprek	school
17 maart	Tom	gesprek schaalvraag	school
23 maart	onderzoeker	observatie gymles 1	gymzaal
24 maart	Tom en onderzoeker	gesprek 2	school
1 april	onderzoeker	observatie rekenles 1	school
1 april	Tom en onderzoeker	gesprek 3	school
6 april	onderzoeker	observatie gymles 2	gymzaal
6 april	onderzoeker	observatie rekenles 2	school
7 april	Tom en onderzoeker	gesprek 4	school
8 april	onderzoeker	observatie gymles 3	veld
12 april	onderzoeker	observatie rekenles 3	school
13 april	onderzoeker	observatie gymles 4	gymzaal
15 april	Tom en onderzoeker	gesprek 5	school
week 16	alle leerlingen van groep 7	afname sociogram	school
16 april	Duoleerkracht	gesprek 2	school
19 april	Tom	gesprek 6 schaalvraag	school

3.5 Triangulatie

Een belangrijk kwaliteitscriterium in een onderzoek is de triangulatie (Harinck, 2009). Hiervoor is gebruik gemaakt van meerdere bronnen.

Informatie vanuit betrokkenen: leerling, medeleerlingen en duocollega.

Daarnaast verschillende informatiebronnen zoals: de literatuur, dossieronderzoek en gesprekken.

Het onderzoek wordt ondersteund en van feedback voorzien door de medestudenten, de begeleidende docent vanuit Master Sen, de Interne Begeleider en een collega als critical friend. Het onderzoek is herhaalbaar en hierdoor betrouwbaar.

Door de verschillende invalshoeken en meerdere manieren van gegevens verzamelen: zoals semigestructureerde observaties, een sociogram en schaalvragen als nulmeting en eindmeting is de validiteit gewaarborgd en wordt er gemeten wat de onderzoeker wil weten.

3.6 Ethiek

Voor de uitvoering van het onderzoek is aan de betrokkenen: ouders, leerling, duocollega en Interne Begeleider uitgelegd wat het nut is van het onderzoek. Ook is er door alle betrokkenen toestemming verleend voor de uitvoering van dit onderzoek.

De schoolorganisatie is op de hoogte en heeft er mee ingestemd.

Er zal zorgvuldig worden omgegaan met de gegevens die verkregen zijn vanuit de betrokkenen en de diverse informatiebronnen. De bruikbare informatie zal opgeslagen worden in het leerling-dossier. De filmopnames worden vernietigd.

De zorgvuldigheid en volledigheid wordt gewaarborgd door het meesterstuk regelmatig te bespreken met de begeleidende docent vanuit Master Sen en medestudenten.

Er wordt gewerkt met geanonimiseerde gegevens, zodat er geen relatie gelegd kan worden tussen persoonsgegevens en onderzoeksgegevens.

Hoofdstuk 4

Data analyse en resultaten

4.1 Oriëntatie fase

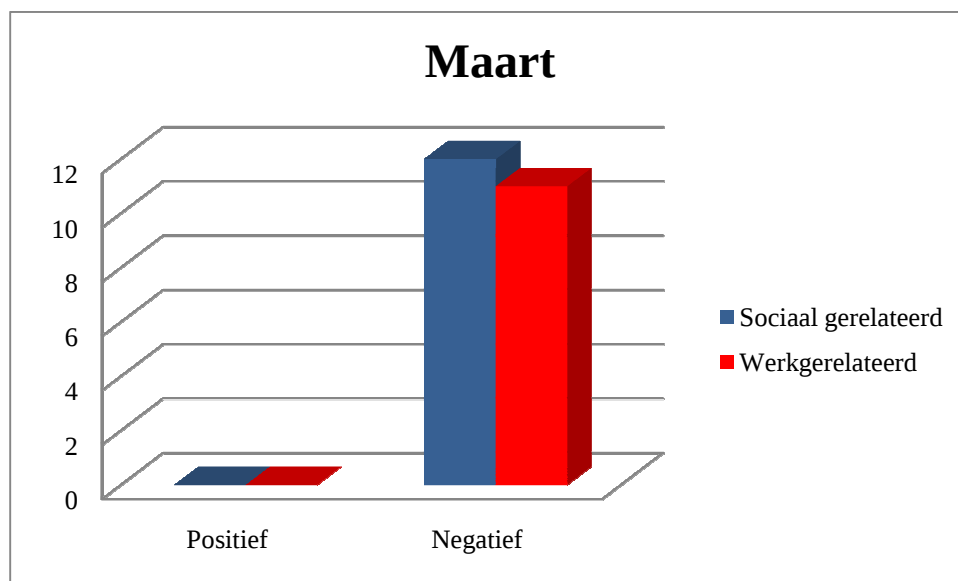
Er is een dossieronderzoek (bijlage1) gedaan om te bekijken welke interventies er in het verleden zijn ingezet en wat werkte.

Een korte opsomming:

- Doublure in groep 4.
- Nonverbal Learning Disorder (NLD) geconstateerd. Hier in wordt hij begeleid.
- Kids' Skills opgestart in groep 4. Te grote doelen en verkeerde supporters.
- Kids' Skills nogmaals opgestart in groep 5. Problemen verminderden, maar bleven terugkomen. Wisselend gedrag.
- In groep 6 terugloop resultaten. Afstemming rekenleerstof. Plaats vooraan, dicht bij de juf. Gedragsproblemen nemen weer toe als de leerkracht vervangen wordt.
- In groep 7 worden de leerkrachten, op initiatief ouders, geïnformeerd door orthopedagoog over aanpak leerlingen met NLD.
- Schoolverpleegkundige meldde na gesprekken met ouders en kinderen, dat een groot aantal kinderen bang is van Tom. De schoolverpleegkundige sprak Tom hierop aan. Op dat moment keert Tom zich af van de groep.

4.2 Beginsituatie

Door alle leerlingen is een sociogram (zie bijlage 2) ingevuld, sociaal en werk gerelateerd.



Sociaal gerelateerd wordt Tom twaalf keer negatief gekozen en werk gerelateerd elf keer.

Er is een gesprek gevoerd met Tom en met de leerkracht. Aan deze gesprekken zijn schaalvragen gekoppeld om de beginsituatie te peilen (zie voor verslagen bijlage 3).

Gesprek nulmeting met Tom

Het doel van dit gesprek was een nulmeting over het welbevinden op school en in de groep. Daarnaast wilde de onderzoeker een inschatting maken van wat voor soort cliëntrelatie er is.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 5 _____ 10

Tom schaalde zijn welbevinden in op een vijf binnen zijn groep 7 omdat hij meer met zijn oude klas speelt dan met zijn huidige groep.

Er zijn uitzonderingen: met vier jongens uit zijn klas lukt het wel om te voetballen, maar vaak ontstaat er ruzie tussen groep 7 en 8. Dan zit hij er tussen in.

De onderzoeker heeft na dit gesprek nog niet kunnen vaststellen wat voor soort cliëntrelatie er is.

Gesprek nulmeting met leerkracht van Tom

Doel van het gesprek was een nulmeting ten aanzien van het welbevinden en gedrag van Tom op school en binnen de groep.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 3 _____ 10

Op de schaalvraag welbevinden plaatste de leerkracht Tom op een drie. Hij speelt weinig met klasgenoten. Samenwerken gaat redelijk, als de leerkrachten van tevoren bedenken met wie ze hem laten werken. Bij gym doet hij aardig tegen zijn team, bij succes heeft hij plezier en is welwillender naar de anderen toe.

Schaalvraag gedrag:

0 _____ 3 _____ 10

Op de schaalvraag gedrag plaatste de leerkracht Tom op een drie. Tegen een aantal kinderen doet hij erg onaardig. Gelukkig is er ook een aantal kinderen waar hij het wel mee kan vinden. Zijn gedrag zou hoger ingeschaald worden als hij bepaalde leerlingen zou negeren of accepteren.

4.3 Gesprekken cyclus

De cyclus bestaat uit vier gesprekken met de leerling. In de tussenliggende week zijn telkens twee semigestructureerde observaties (zie bijlage 5) gedaan aan de hand van aandachtspunten die betrekking hebben op de doelen uit de gesprekken. De verslagen van de gesprekken zijn opgenomen in de bijlagen (zie bijlage 4).

Gesprek 1. Oriënterend gesprek met Tom

Doel van het gesprek is bespreken wat er goed gaat met Tom en wat er anders/beter kan. Ook probeert de onderzoeker vast te stellen welke cliëntrelatie er is. Tom ziet dat er een probleem is, wil dit veranderen en is bereid om met hulp van de onderzoeker te zoeken naar een oplossing. Hij kon een paar uitzonderingen noemen.

Er is afgesproken dat hij de komende week let op momenten dat hij zich prettig voelt bij de groep, wat hij denkt dat er nodig is om zich beter te voelen en wat hij daaraan kan doen.

Schaalvraag nut van het gesprek

1 _____ 8 _____ 10

Hij heeft er vertrouwen in dat de gesprekken hem gaan helpen en hij voelt zich prettig bij de gesprekken.

Reflectie

De voorafgestelde doelen zijn behaald. Het is ook duidelijk geworden dat er sprake is van een klanttypische relatie. Het onderdeel grounding moet de volgende keer uitgebreider waardoor de leerling zich beter kan ontspannen. Ook is er een rustige ruimte nodig, er was teveel afleiding. De observatietaak aan het eind van het gesprek was te complex en zal de volgende keer eenduidiger zijn.

Gesprek 2 met Tom

Doel van dit gesprek was het terugblikken op afgelopen week, het bespreken van de observatietaak. Op welke momenten hij zich prettig voelde, hoe dat kwam en wat zijn aandeel daarin was. Hij gaf aan dat er geen conflicten waren. Het lukte hem doordat hij zich anders heeft gedragen, vriendelijker was. Hij merkte dat de kinderen hierdoor aardiger deden tegen hem. Hij heeft zelf bedacht dat het slimmer is om te proberen bij zijn huidige groep aan te sluiten omdat groep 8 er volgend school jaar niet meer is.

Daarnaast is tijdens dit gesprek geprobeerd Tom bewust te maken van het feit dat hij zelf initiatief kan nemen op het sociale vlak en dat dit positieve gevolgen heeft.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 7 1/2 _____ 10

De gedragstaak die voor komende week is afgesproken : Aardige dingen zeggen en doen.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag ingezet over het nut van het gesprek.

1 _____ 8 1/2 _____ 10

Een acht en een half omdat hij zich er steeds beter bij voelt. En hij heeft er vertrouwen in dat hij hierdoor beter gaat aansluiten bij de groep.

Reflectie

De doelen zijn behaald, het gesprek verliep mede door het uitgebreider grounded veel soepeler. De taak voor komende week is heel duidelijk omdat Tom en de onderzoeker samen heel concreet hebben bedacht wat voor aardige dingen je kunt zeggen en doen.

Gesprek 3 met Tom

Doel van het gesprek was het terugblikken op afgelopen week en het bespreken van de gedragstaak: aardige dingen zeggen en doen. Daarnaast verdere bewustmaking van initiatief nemen met betrekking tot sociale interacties. Tom kon aangegeven wat beter was gegaan. Hij heeft meer met zijn klasgenoten gespeeld op school en anderen geholpen. Ook had hij met een klasgenoot afgesproken na schooltijd.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 8 1/2 _____ 10

De gedragstaak voor komende week is afgesproken: vragen of je mee mag doen, vragen of iemand wil afspreken, vragen of je iets mag lenen. De taak van vorige week blijft ook. Als het allemaal lukt, dan merken de anderen dat hij leuk kan samenwerken en dat hij heel serieus kan zijn.

Reflectie

Het gesprek begon goed, Tom vertelde volop wat er allemaal gelukt was. Tot dat de onderzoeker de houding 'van niet weten' liet varen en Tom een verdedigende houding aannam. Deze houding bij het volgende gesprek weer aannemen om zo tot een zo open en ontspannen mogelijk gesprek te komen, zonder al te sturend te worden.

Gesprek 4 met Tom

Doel van het gesprek was het terugblikken op afgelopen week en het bespreken van de taak: "vragen of hij mee mag doen, vragen om af te spreken en vragen of hij iets mag lenen". Volgens Tom lukte het om spulletjes te lenen doordat hij alsjeblieft zei, hij vroeg of hij mee mocht doen met trefbal, ook dat mocht. Het voelt fijner. Hij heeft ook meer afgesproken.

Daarnaast werd bekeken hoe je kunt omgaan met emoties en hoe je die op een goede manier kunt uiten. Afgelopen week waren er conflicten geweest. Tom vertelt dat hij te lang doorging met plagen, dat hij eerder had moeten stoppen. Hij denkt dat hij conflicten kan voorkomen door in zijn hoofd te zeggen: "Beheersen, niet slaan, niet schoppen", dan weglopen en afkoelen.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 9 1/2 _____ 10

De taak van de vorige twee gesprekken is uitgebreid met het op tijd stoppen met grapjes, plagerijen. Bij een conflict emoties beheersen door in zijn hoofd tegen zichzelf te praten

Of bij een conflict wat uit de hand loopt, eerst afkoelen en dan uitpraten.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag in gezet over het nut van het gesprek.

1 _____ 9 _____ 10

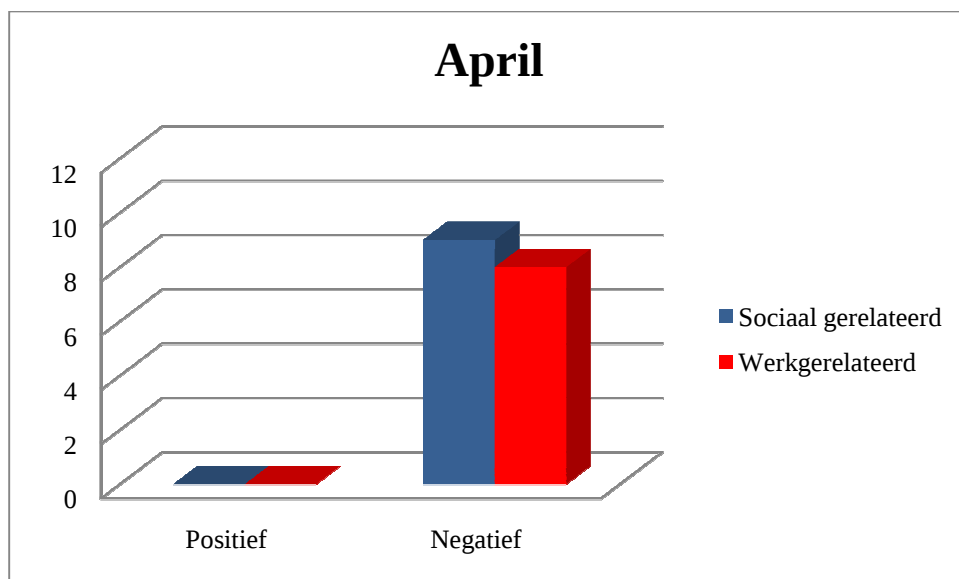
Een negen omdat hij zich er steeds beter bij voelt. En hij heeft door de gesprekken aansluiting gevonden bij de groep.

Reflectie

De doelen waren tijdens dit gesprek behaald. De houding 'van niet weten' werd beter toegepast. Dit door te vragen of hij kan uitleggen wat er aan de hand was bij de conflicten, hoe het tot stand was gekomen, of en hoe het voorkomen had kunnen worden.

4.4 Eindsituatie

Door alle leerlingen is weer een sociogram (bijlage 2) ingevuld, sociaal en werk gerelateerd, nu als eindmeting.



Sociaal gerelateerd wordt Tom negen keer negatief gekozen en werk gerelateerd weer acht keer.

Er is een eindgesprek gevoerd met Tom en met de leerkracht. Aan deze gesprekken zijn schaalvragen gekoppeld, nu om de eindsituatie te peilen. (verslagen zie bijlage 6)

Gesprek eindmeting met Tom

Doel van dit laatste gesprek was het terugblikken op afgelopen week en de uitvoering van de taak omgaan met emoties en hoe je die kunt uiten. Daarnaast werd er teruggeblikt op de gesprekkencyclus en hoe Tom al het bereikte kan vasthouden.

Hij had wel een conflict gehad, maar dit goed uitgepraat. Afgelopen week heeft hij met kinderen uit de klas gevoetbald. Hij is tevreden over hoe het gaat. Hij heeft het gevoel erbij te horen.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ x10

Hij vindt dat hij bijna op een tien staat.

Hij gaat dit vasthouden door alles wat de afgelopen weken is besproken te blijven doen. Hij zegt dat dit gaat lukken. Er wordt afgesproken dat de onderzoeker binnenkort nog een gesprekje met hem heeft over hoe het gaat.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag in gezet over het nut van de gesprekken.

1 _____ 10

Bij de vraag over het nut van de gesprekken geeft hij op de schaalvraag een tien aan. Hij zegt dat hij door de gesprekken geleerd heeft met de anderen om te gaan.

Reflectie

De doelen van dit gesprek zijn behaald. Tom geeft aan dat zijn welbevinden in groep 7 en op school hoog is. Volgens zijn zeggen mede door de gesprekken. Hij geeft aan dit te kunnen vasthouden.

Gesprek eindmeting met leerkracht

Doel van het gesprek was een eindmeting van het welbevinden en gedrag van Tom, door van beide onderdelen een inschaling te maken en te bespreken of er tijdens de gesprekkencyclus door haar veranderingen/verbeteringen waren waargenomen.

Schaalvraag welbevinden Tom:

1 _____ 5 _____ 10

Van een drie bij de nulmeting nu een vijf omdat zij ziet dat hij heeft afgesproken met een klasgenoot, ze merkt dat hij meer bezig is met de kinderen uit zijn klas, dat hij er beter zijn best voor doet. Hij speelt vaker met zijn klasgenoten, samenwerken lukt mits hij de juiste 'maatjes' heeft. Hij komt met plezier naar school, wil wel graag opvallen, de clown uithangen, maar niet meer ten koste van een ander.

Schaalvraag gedrag Tom:

1 _____ 4 _____ 5 _____ 10

In eerste instantie plaatst ze het gedrag op een vier, daar ze twee lastige weken met hem achter de rug heeft. Hij verzette zich tegen haar.

Toch ziet zij dat hij zijn best doet zijn gedrag te verbeteren, hij negeert de jongen waaraan hij zich irriteerde. Er zijn momenten geweest waarop hij aardige dingen zei. Er zijn minder conflicten met buitenspelen, de groep laat hem aansluiten.

Het omgaan met emoties vindt de leerkracht wisselend. Hij kan kwaad worden, maar explodeert nu niet. Zonder gesprekken was dit erger geweest denkt zij.

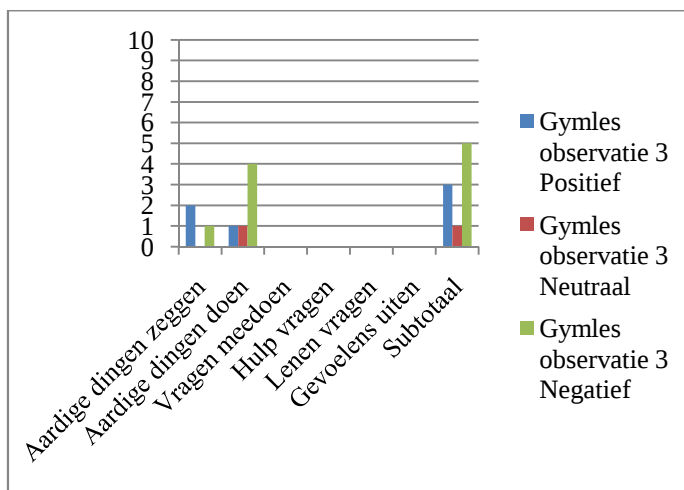
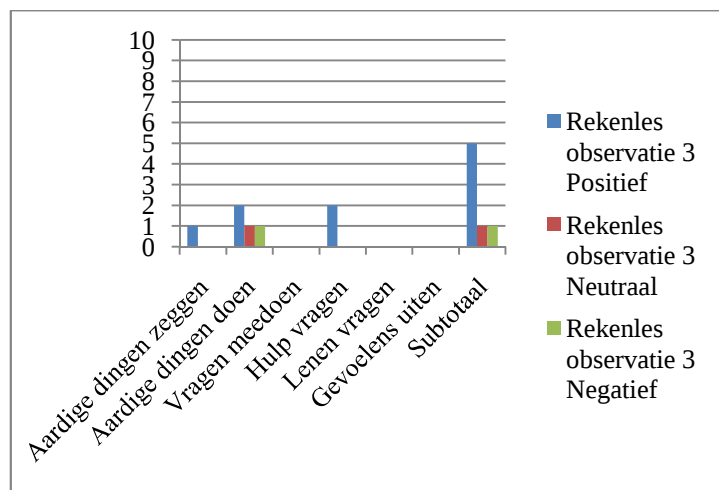
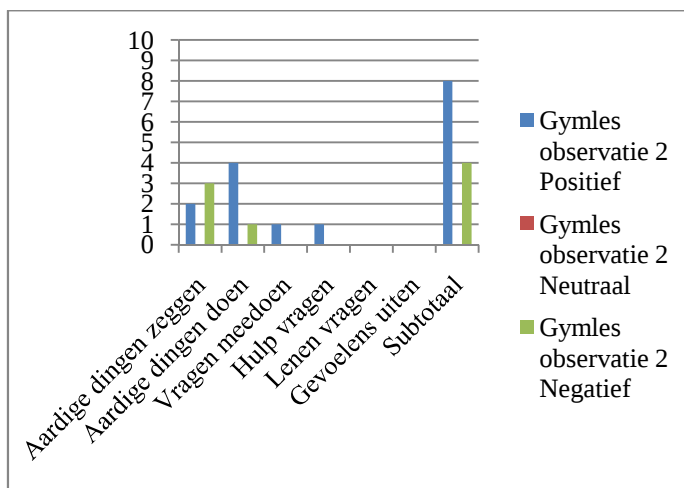
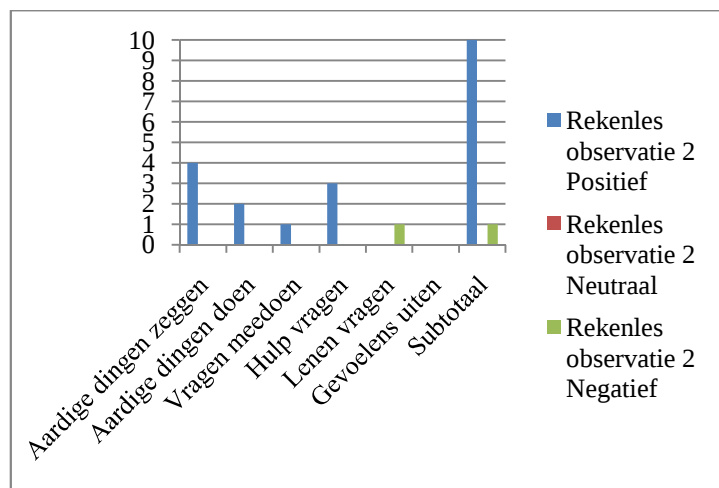
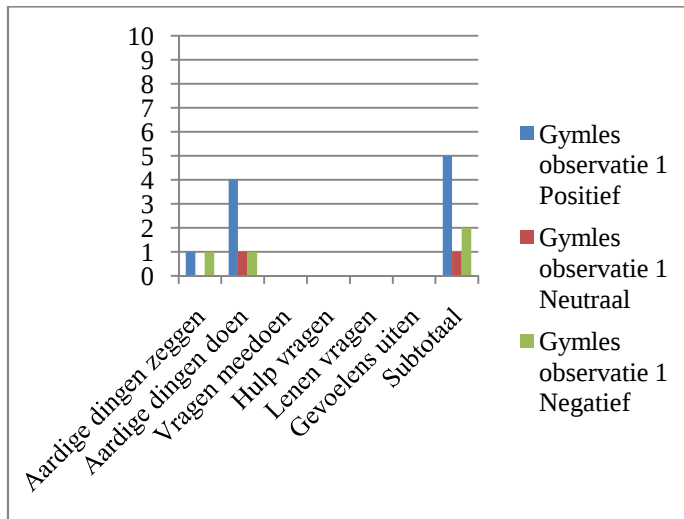
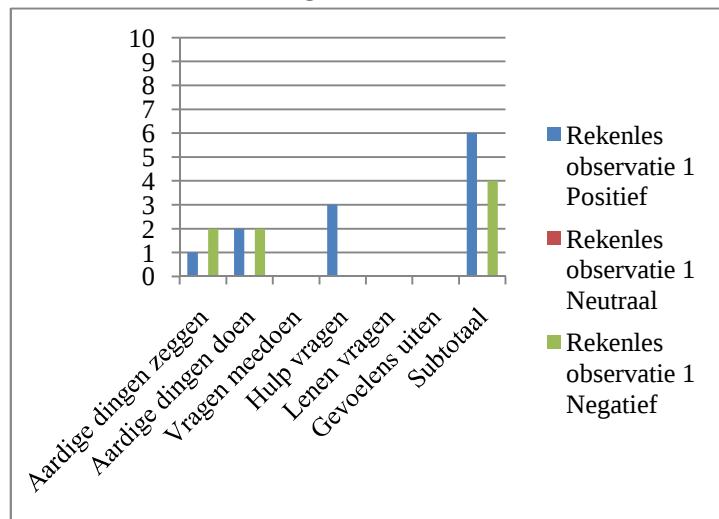
Er waren positieve momenten, er is vooruitgang. Vervolgens schaalte zij zijn gedrag in op een vijf.

Reflectie

De doelen zijn behaald. De houding 'van niet weten' is beter ingezet dan bij de nulmeting. Tijdens dit gesprek werden veel sturende vragen gesteld en veel herkaderd. Dit was nodig om de uitzonderingen te achterhalen.

De leerkracht gaf aan dat ze het moeilijk vond om objectief te zijn bij de schaalvragen omdat ze de afgelopen twee weken nogal wat aanvaringen met Tom had.

Grafieken van semigestructureerde observaties



Tussen gesprek 2, 3 en 4 waarbij gedragstaken zijn afgesproken, zijn telkens twee lessen middels film geobserveerd aan de hand van zes aandachtspunten. Dit om te bekijken of er verschil is tussen de lessen en of er verandering in het gedrag van Tom waarneembaar is in positieve zin.

Hoofdstuk 5

Conclusies

5.1 De onderzoeksvraag

“Hoe kan ik als leerkracht, op een oplossingsgerichte manier, Tom begeleiden zodat hij zich prettiger voelt en meer aansluiting vindt bij de groep?”

De begeleiding is vooral gericht geweest op Tom; om zijn welbevinden te bevorderen en aansluiting te laten vinden bij de groep.

Er is gekozen voor oplossingsgerichte gesprekken, waarbij door vragen te stellen aan de leerling, de sterke punten, die hij in zich heeft, worden gebruikt om de oplossing voor zijn probleem te ontdekken (zie hoofdstuk 2.1).

Een oriëntatie fase is eerst doorlopen om de beginsituatie helder te krijgen: welke cliëntrelatie is er, welke behoeften heeft de leerling, welke sociale vaardigheden heeft hij nodig.

Vervolgens de gesprekken gevoerd met als leidraad de gespreksprotocollen (de Jong & Kim Berg, 2009), elementen uit de zevenstappendans (Cauffman & van Dijk, 2009) en de techniek oplossingsgericht sturen (Visser, 2009).

Aan het eind van de eerste gesprekken kreeg de leerling observatietaken om uitzonderingen op te sporen en verder in de cyclus gedragstaken waarbij hij sociale vaardigheden binnen de groep kon uitproberen.

Bij ieder gesprek was er een terugkoppeling en inschaling van het welbevinden en werd er weer een nieuw doel gesteld. Tom schaalde zijn welbevinden naarmate de gesprekken vorderden steeds hoger in. Hij voelde zich prettiger en opgenomen in de groep. Na ieder gesprek met een gedragstaak vonden er twee semigestructureerde observaties plaats. Deze observaties zijn omgezet in grafieken (hoofdstuk 4), hierbij is te zien dat bij vijf van de zes lessen zijn positieve gedragingen hoger scoren dan de neutrale en negatieve. Bij de laatste les is de score van de positieve en negatieve gedragingen gelijk. Het is dus nog wel broos. Hij doet echter over het geheel genomen, zijn best om aansluiting te vinden door positief gedrag in te zetten. Aan het eind van de cyclus was er een eindmeting waar ook de groep en de leerkracht bij betrokken waren. Het sociogram bij de eindmeting geeft aan dat er minder kinderen Tom negatief scoren, zowel sociaal als werk gerelateerd. Feit blijft dat niemand hem positief scoort.

De leerkracht schaaft het welbevinden en het gedrag van Tom hoger in dan bij de nulmeting. Zij geeft echter aan dat het zeker nog niet voldoende is. Zij vindt dat er nog voortgangsgesprekken gevoerd moeten om het bereikte vast te houden en dat er bekeken moet worden hoe het uitgebreid kan worden.

De onderzoeker heeft bewust gekozen voor een veilige 'één op één' setting waarbinnen de oplossingsgerichte gesprekken werden gevoerd met de leerling, daar andere interventies in het verleden niet of maar heel kort werkten.

De houding 'van niet weten' tijdens de gesprekken was heel belangrijk, hierdoor ontstond er een vertrouwensband tussen leerling en onderzoeker, wat ook plezierig was in de klassensituatie. De leerling had, ondanks de sturing van de onderzoeker, daardoor het gevoel dat hij de ideeën, de oplossingen aandroeg. Hierdoor was de betrokkenheid groot en ervoer hij veel succes. Tijdens deze gesprekken werden de gedragstaken zo concreet mogelijk besproken, zodat de leerling er meteen mee aan de slag kon. Kleine stapjes, met grote kans van slagen. Door deze intensieve gespreksvoering te kiezen, waarbij de leerling middels gedragstaken werd aangestuurd, is er een gedragsverandering teweeg gebracht bij de leerling, is zijn welbevinden verbeterd en heeft hij aansluiting gevonden bij de groep.

5.2 De deelvragen

5.2.1 'Wat zijn de behoeften van deze leerling in het bijzonder op sociaal emotioneel gebied?'

Tijdens het gesprek van de nulmeting en het oriënterende gesprek geeft Tom aan wat hij anders wil. Dat hij meer plezier wil hebben met de kinderen uit groep 7, net zoals bij de leerlingen uit groep 8. Hij wil zich bij hen thuis voelen, met meer plezier naar school gaan, en hij wil met hen mee spelen tijdens speelkwartier en overblijven. Hij wil graag afspreken na schooltijd, dat ze aardiger tegen hem zijn, dat hij minder ruzie heeft, kan omgaan met boos worden, niet meer ontploffen.

Bij het gesprek van de nulmeting waarbij de schaalvraag van een tot tien is ingezet plaatst Tom zijn welbevinden op een vijf. Dit mede omdat hij zich tussen groep 7 en 8 voelt hangen. Om dus meer aansluiting te vinden bij groep 7 zal hij groep 8 meer moeten loslaten en sociaal vaardiger moeten worden.

5.2.2 'Wat werkt er voor deze leerling en de groep?'

Om te achterhalen wat er in het verleden is ondernomen met deze leerling en de groep heeft de onderzoeker in de oriëntatie fase een dossieronderzoek (zie hoofdstuk 4.1 en bijlage 1) gedaan.

Hieruit bleek dat er al behoorlijk wat interventies zijn ingezet die wel enigszins werkten, maar helaas was dit steeds van korte duur.

Daarom is er gekozen voor oplossingsgerichte gesprekken in een veilige setting van een 'één op één' situatie, waardoor de onderzoeker de leerling tot oplossingen kan laten komen om gewenst gedrag te laten zien. Vanuit deze gesprekken probeert hij het gewenste gedrag uit in de groep.

De groep is er bewust buiten gelaten vanwege het onveilige gevoel van een aantal kinderen uit de groep.

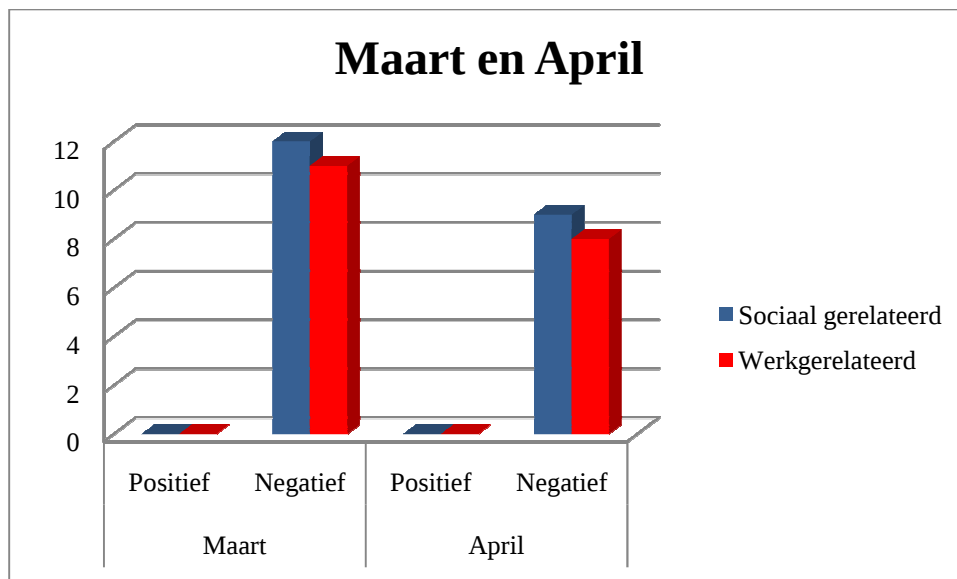
Het is wel van belang dat de groep in het vervolgtraject meer betrokken wordt.

De basis is door dit onderzoek gelegd, er heeft een gedragsverandering plaats gevonden bij Tom, zijn welbevinden is verbeterd. Hij voelt zich meer opgenomen.

Ook binnen de groep vindt er een verschuiving plaats. Nu is het zaak om op beide terreinen te gaan werken. De onderzoeker denkt hierbij aan een project drama gericht, energizers en/of coöperatieve werkvormen. De onderzoeker gaat overleggen met de duoleerkracht wat ingezet gaat worden.

5.2.3 'Wanneer gaat het beter met deze leerling en de groep?'

- Bij de nulmeting schaalde de leerling zichzelf in op een vijf. Na de gesprekkencyclus en het uitvoeren van het gewenste gedrag plaatst hij zichzelf bijna op een tien. Hij geeft aan dat hij overal, met iedereen uit de groep mag meedoen. Hij heeft het gevoel er bij te horen. Hij komt met meer plezier naar school. Kan beter omgaan met conflicten, kan zich beter beheersen en hij spreekt af met kinderen uit de groep.
- De leerkracht van Tom schaalde bij de nulmeting het welbevinden in op een drie en zo ook zijn gedrag. Bij de eindmeting plaatst zij zijn welbevinden op een vijf en zijn gedrag op vier/vijf. Bij welbevinden geeft ze aan dat hij afsprekt met klasgenoten, ze merkt dat hij meer met de kinderen in de klas bezig is, dat hij er beter zijn best voor doet. Ook ziet ze dat hij tijdens het speelkwartier met de klas speelt, dat hij hun regels accepteert. Samenwerken lukt, mede door het kiezen van de juiste kinderen door de leerkracht. Hij is vrolijk, maakt grapjes, maar niet ten koste van een ander. Zij ziet een positieve ontwikkeling, maar geeft aan dat het nog niet goed is. Bij gedrag ziet ze dat hij zijn best doet om zijn gedrag te verbeteren, hij negeert de jongen die hem irriteerde, ze ziet hem complimenten geven. Er zijn momenteel minder conflicten, hij wordt nog wel kwaad, maar explodeert niet meer. Ze denkt dat hij zich bewust is geworden van het belang van vrienden in deze klas. Er is vooruitgang, maar hij is er nog niet vindt de leerkracht.
- Bij de semigestructureerde observaties die omgezet zijn in grafieken (hoofdstuk 4), is geen duidelijk verschil af te lezen tussen de twee soorten lessen, ook is er een te wisselend beeld om groei van positief gedrag af te lezen. Wel is te zien dat bij vijf van de zes observaties de positieve staven overheersen. Hieruit is af te lezen dat hij over het geheel gezien, bewust probeert zijn handelen positiever in te zetten. Het inzetten van deze observaties tijdens de gesprekken werkte niet. Hierdoor kwam de houding 'van niet weten' van de onderzoeker in het gedrang en verdween de open sfeer tijdens de gesprekken. Dit is dus achterwege gelaten.
- Bij de begin- en eindsituatie is een sociogram (bijlage 2) afgenomen bij alle leerlingen van de groep.



Sociaal gerelateerd werd Tom nul keer positief en twaalf keer negatief gekozen, nu nul keer positief en negen keer negatief. Werk gerelateerd werd Tom nul keer positief en elf keer negatief gekozen, nu nul keer positief en acht keer negatief. Hier is een kleine, positieve verandering waarneembaar. Er is ook een verschuiving te zien. Kinderen waar hij nu meer contact mee zoekt kiezen hem niet meer negatief.

5.2.4 'Hoe kan het leerkrachtgedrag op de behoeften afgestemd worden?'

- Door de gesprekken met Tom is er een vertrouwensband ontstaan en voelde hij zich begrepen.
- Door de gesprekken kreeg hij het vertrouwen dat het ging lukken om aansluiting te vinden.
- Door hem veel complimenten te geven als hij gewenst gedrag vertoonde ervoer hij succes en gaf het hem een zichtbaar prettig gevoel.
- Door te corrigeren van dichtbij, zodat hij niet het gevoel kreeg dat hij 'stom' is of doet.
- Door direct na de instructie van een les bij hem langs te gaan, vragen of het lukt, of hij hulp nodig heeft. Dit tussentijds nog een aantal keren herhalen.
- Door duidelijk te zijn welk gedrag de leerkracht wil zien en wat niet. 'Ik boodschappen' geven.

5.2.5 'Hoe kan de klassenorganisatie op de behoeften afgestemd worden?'

Een sociogram gebruiken om te bekijken met welke leerlingen Tom het beste kan samenwerken en welke leerlingen hem niet negatief kiezen.

Ook voor het formeren van de klassenopstelling kan het sociogram gebruikt worden om op deze manier een zo positief mogelijke leer- en werkomgeving voor hem en zijn groepsgenoten te creëren.

5.3 Aanbevelingen

Oplossingsgerichte gesprekken in een veilige één op één- setting zijn uitermate geschikt om het welbevinden van een kind te bevorderen en aansluiting te laten vinden bij de groep. Dit door gebruik te maken van observatie- en gedragstaken waarbij een positief proces van gedragsverandering in gang wordt gezet.

Door middel van deze taken wordt de leerling aangestuurd om sociale vaardigheden te oefenen in de groep. Dit heeft ook een positief effect op de groep. Door middel van een houding ' van niet weten' aan te nemen door de onderzoeker tijdens de gesprekken is het mogelijk een vertrouwensband op te bouwen. Daarbij uitgaand van wat er al goed gaat, samen kleine stapjes zettend. Hierdoor ervaart de leerling succes en zal de betrokkenheid en de wil om goed te doen alleen maar groeien. Het gebruik van de semi-gestructureerde observaties kan als ondersteuning van de gesprekken beter weggelaten worden. Het deed de openheid tijdens de gesprekken teniet.

Daarnaast is natuurlijk ook van belang om het leerkrachtgedrag en klassenorganisatie af te stemmen. Hierdoor ontstaat er een soort positieve promotie van de leerling, hij wordt ondersteund, komt voor zijn klasgenoten ook in een positiever daglicht te staan. Door met het samenwerken en klassenopstelling rekening te houden met zijn 'maatjes' zal de sfeer verbeteren en voor iedereen plezieriger zijn.

Om het bereikte vast te houden is het van belang dat er voortgangsgesprekken met de leerling gevoerd worden. De onderzoeker vindt dat als het proces eenmaal in gang is gezet het verder uitgebreid moet worden. Hiervoor wordt bekeken welke interventies ingezet kunnen worden. Er wordt gedacht aan het inzetten van drama, energizers en coöperatieve werkvormen.

De onderzoeker is van mening dat dit onderzoek met deze oplossingsgerichte gesprekken waarbij de leerling wordt aangestuurd een zeer bruikbare en effectieve werkwijze is. Het kind wordt weliswaar aangestuurd, maar ontdekt als het ware zelf de oplossing voor zijn probleem, waardoor het zijn oplossing is en hij heel gemotiveerd zal zijn om de taak te doen slagen.

Hoofdstuk 6

Evaluatie en reflectie

Met behulp van het ui-model (Korthagen, 2007) is onderstaande reflectiecyclus vormgegeven.

6.1 Omgeving

In dit onderzoek heb ik gewerkt met een leerling uit mijn groep die zich niet prettig voelt en zich heeft afgekeerd van de groep. In vorige schooljaren zijn er al meerdere interventies ingezet maar men bleef handelingsverlegen. Tijdens dit onderzoek heb ik onderzocht hoe ik deze leerling kan begeleiden op een oplossingsgerichte manier zodat hij zich prettiger voelt en meer aansluiting vindt bij de groep. In de beginfase van het onderzoek was de leerling afwachtend en op zijn hoede. Doordat ik de cirkeltechniek (Visser, 2009) gebruikte en samen met hem invulde wat er allemaal al goed ging en hij zich bewust werd van het belang dat hij zich aansloot bij zijn huidige groep kregen de gesprekken een positieve wending. Het werd al snel duidelijk dat het een klanttypische relatie was. Hij keek blij op als ik hem kwam halen voor een gesprek, er ontstond een vertrouwensband, dat gaf ook mij een prettig gevoel.

6.2 Gedrag

Eerst heb ik me verdiept in literatuur over oplossingsgericht werken, vervolgens dossier onderzoek gedaan en beginsituatie in kaart gebracht. Daarna heb ik gekozen voor de structuur van de oplossingsgerichte gesprekken (de Jong & Kim Berg, 2009), omdat deze mij houvast bieden, en hiermee heb ik een opzet gemaakt voor een gesprekkencyclus. Deze cyclus bevatte een drietal sociale vaardigheden. Door iedere vaardigheid zo concreet mogelijk te maken tijdens de gesprekken kon de leerling er mee aan de slag in de klas. Bij het volgende gesprek werd hier op teruggeblikt. De leerling was erg betrokken en ervoer succes. Hij schaalde zijn welbevinden steeds hoger in, zo ook het nut van de gesprekken. Hierbij had ik een dubbel gevoel, daar ik zag en hoorde dat het in de praktijk niet altijd zo positief was. Hij had naarmate het proces vorderde meer conflicten. Het kon een neveneffect zijn daar hij steeds meer toenadering zocht en aansluiting vond bij een deel van de klas. De conflicten heb ik gebruikt als insteek bij het laatste gesprek van de cyclus. Aan het eind van het onderzoek heb ik een eindmeting gedaan. Er zijn positieve effecten te zien (zie hoofdstuk 5), hier ben ik blij mee. Ook ben ik me bewust dat dit proces nog niet afgelopen is. Er zullen nog gesprekken worden gevoerd om het bereikte vast te houden en het proces verder uit te breiden, maar dan in combinatie met de groep, daar er nog steeds kinderen zijn die zich niet prettig voelen in zijn nabijheid.

6.3 Bekwaamheden

Door het onderzoek ben ik minder handelingsverlegen geworden. Ik heb meer instrumenten, meer kennis waardoor ik beter in staat ben om onderzoek te doen en dit om te zetten in een handelingsplan of verbeterplan op sociaal emotioneel gebied. Hoe je een onderzoek kunt opstarten, het oriënteren op de beginsituatie, welke onderwijsbehoeften heeft het kind, wat zijn de beschermende en wat zijn de risico factoren. Beter in staat te bepalen welke doelen ik wil bereiken, welke mogelijkheden ik zie en er voorhanden zijn. Het kunnen maken van een inschatting welke cliëntrelatie er zal zijn, welke interventies hierbij het beste kunnen worden ingezet, het afstemmen van leerkracht gedrag en klassenorganisatie.

Perfect was het zeker nog niet, maar door te reflecteren op de gesprekken die ik gefilmd heb kon ik de verbeterpunten gebruiken in de voorbereiding van het daarop volgende gesprek. Hierdoor ben ik gegroeid. Voorlopig zal ik bij de voorbereiding van de gesprekken de structuur van de gesprekken, de basisgespreksvaardigheden (de Jong & Kim Berg, 2009), en de stappen uit de zevenstappendans (Cauffmann & van Dijk, 2009) nog bij de hand hebben. Het zit allemaal wel in mijn hoofd, maar het toepassen gaat nog niet vanzelfsprekend en vloeiend.

6.4 Overtuigingen

Ik geloof in het oplossingsgericht werken. Door dat het kind zelf oplossingen kan bedenken zal de betrokkenheid van het kind veel groter zijn. Het is een positieve, toekomstgerichte manier van werken en denken waar ik mij goed bij voel. Een kind is heel goed in staat aan te geven wat hij goed kan en wat hij wil verbeteren, als hij maar op de juiste manier wordt aangesproken. Dat is voor mij het oplossingsgerichte gesprek.

Ook ben ik er van overtuigd geraakt dat het afstemmen van het leerkrachtgedrag en de klassenorganisatie een positieve invloed heeft op een kind of groep.

Mede door dit onderzoek en de opleiding in zijn geheel, is mijn leerkracht gedrag veranderd. Ik ben meer gaan letten op de (onderwijs) behoeften van het kind, meer in zijn geheel. Wat maakt dat het kind zo denkt, zich zo gedraagt, zo voelt en hoe kan ik hierop inspelen. Ook het aanpassen van de omgeving, de klassenopstelling. Welk kind plaats je waar, en bij wie. Wat werkt?

6.5 Identiteit

In eerste instantie ben ik de opleiding tot gedragsspecialisme gaan doen om zelf beter toegerust te zijn in het omgaan met gedragsproblemen. In mijn beleving was de problematiek binnen het basisonderwijs complexer geworden en zou dat in de toekomst alleen maar toenemen. Ik voelde me op het gebied van sociaal emotionele ontwikkeling steeds vaker handelingsverlegen. Door de opleiding ben ik in een soort van stroomversnelling terecht gekomen. In het begin werd ik overspoeld, met voor mij, nieuwe termen zoals inclusief onderwijs, oplossingsgericht werken. Beetje bij beetje drong het tot mij door wat de opleiding tot gedragsspecialist eigenlijk inhield en wat het met mij deed.

Na iedere module werd ik enthousiaster en paste het geleerde in de praktijk toe. Ik ben nu inderdaad meer toegerust en beter in staat leerlingen te begeleiden bij het zoeken naar oplossingen.

6.6 Betrokkenheid

Kinderen op een hoger plan brengen op cognitief en sociaal emotioneel gebied zodat ze zich kunnen ontplooien. Hier is een goed pedagogisch klimaat voor nodig waarbij alle kinderen zich thuis voelen en optimaal kunnen functioneren.

Ieder leerkracht zal bovenstaande onderschrijven.

Door de opleiding heb ik meer handvatten gekregen op met name sociaal emotioneel gebied, zoals bijvoorbeeld het kunnen voeren van oplossingsgerichte gesprekken, werken met verklaringsmodellen, inzetten van drama, handelingsgericht werken en het werken met de SEO DVD methode in combinatie met oplossingsgericht werken. Hierdoor heb ik mijn kwaliteiten als leerkracht verbeterd, ben ik competentier geworden.

Afgelopen schooljaar mocht ik als toekomstige gedragsspecialist ook collega's en hun leerlingen begeleiden en ondersteunen. Hier voelde ik mij vaak onzeker bij, maar als ik de effecten en de positieve reacties hoor en zie, dan denk ik: "Hier doe ik het voor."

Literatuurlijst

Bannink, F.P., (2009). *Oplossingsgerichte vragen. Handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. (2^e herziene druk) Amsterdam: Pearson

Cauffman, L. & D.J. van Dijk (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom onderwijs

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. (5^e herziene druk) Antwerpen/ Apeldoorn: Garant. Windesheim

Jong, P. de & Berg, I. (2006). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Pearson

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. en Scheepsmma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren*. Utrecht/ Zutphen: ThiemeMeulenhof.

Lieshout, T. van (2009) *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. (2^e herziene druk) Houten/ Diegem: Bohn Stafleu & Van Loghum.

Meersbergen, E. van (2009). Een gedragspecialist op school. In: *Zorg Primair 2-2009*, p. 6-11.

Onderwater, M. Sociogram/Sometics. Geraadpleegd 15 maart 2011 via <http://www.sometics.nl/>

Training -en adviesbureau OplossingsGericht Veranderen (2005), De cirkeltechniek bij organisatieverandering, geraadpleegd 2 februari 2011, via http://www.m-cc.nl/de_cirkeltechniek_bij_organisatieverandering.htm

Uimodel van Korthagen, geraadpleegd op 27 april 2011, via <http://www.kernreflectie.nl/Media/pdf/competentieontwikkeling%20als%20multi%20le vel%20learning.pdf>,

Visser, C., (2010). *Doen wat werkt. Oplossingsgericht werken, coachen en managen*. Zutphen: Koninklijke Wöhrmann

Bijlagen

Bijlage 1

Dossier onderzoek

Zakelijke gegevens

Naam leerling: Tom

Leeftijd leerling: (actuele leeftijd) 11;10

Schooltype: reguliere basisschool, groep 7 (doublure in groep 4)

Datum onderzoek: maart/april 2011

Anamnese

Ontwikkeling van de leerling

- De zwangerschap en bevalling zijn zonder complicaties verlopen. Tom was wel een huilbaby, nadat overgegaan is van borstvoeding naar flesvoeding was het over. Als baby had hij last van astma, daar is hij overheen gegroeid.
- Hij is een slechte eter. Hij slaapt goed. In 2004 is zijn oma overleden, dit heeft hem erg aangegrepen, hij is vanaf dat moment meer gesloten geworden.
- Tom is een fanatieke sporter: voetbal, skaten en zwemmen. Het sporten doet hij vele uren in de week.

Gezinsstructuur

Het gezin bestaat uit vijf personen. Hij is de middelste van drie kinderen. (een zus van 14 jaar en een zus van 8 jaar.) Hij heeft geen problemen thuis er is een gezonde, goede sfeer, aldus moeder. Het gezin woont aan de rand van de stad in een klein besloten dorp. Hij heeft hier, net als de rest van het gezin, geen contacten.

School (geschiedenis)

Groep 1 en 2

Tom is competitief en is teleurgesteld als een ander iets kan en hij niet. Helpt anderen, vraagt bevestiging, is ruw in zijn spel, maar goed te corrigeren. Hij is beïnvloedbaar zowel positief als negatief. Hij is snel afgeleid. Zijn motoriek is goed.

Groep 3

Tom vertoont in dit schooljaar werkhouding- en concentratieproblemen.

Op cognitief gebied heeft hij uitval bij lezen. Hij pest andere kinderen tijdens het buitenspelen. Vader denkt dat het een ontlading is van zijn frustratie omdat het leren niet zo goed lukt.

Groep 4

Tom doet niet mee met de lessen, zijn achterstand groeit, nu ook op rekengebied. Tom heeft veel conflicten met andere kinderen in vrije situaties en tijdens het buitenspelen.

In april wordt tot doublure besloten en volgt hij tot de zomervakantie een eigen programma.

Groep 4

Tom laat in het begin van de tweede keer groep 4 een betere werkhouding zien, hij komt echter niet toe aan extra werk. In verband met zijn gedrag blijft hij nog maar een keer per week over. School vindt zijn gedrag zorgelijk. Het gaat goed als de leerkracht in de buurt is. School wil SOVA training, ouders willen dit niet, daar deze training op een school voor speciaal basisonderwijs plaatsvindt. Er komt er een psychologisch onderzoek omdat hij in de klas in didactisch opzicht zeer zwakke prestaties laat zien en extra begeleiding lijkt weinig effect te sorteren. Er komt een analyse naar zijn cognitief functioneren waarbij een discrepantie is verbale (VIQ 105) en performale (PIQ 82) mogelijkheden. De onderzoeker adviseert naar aanleiding van het onderzoek en haar bevindingen deze leerling te begeleiden volgens de criteria die gelden voor kinderen met Nonverbal Learning Disorder (NLD). Er volgt een aanvraag voor Ambulante Begeleiding. Hier gaan de ouders mee akkoord. In afwachting van de Ambulante Begeleider gaat de leerkracht beginnen met Kids' Skills.

Ambulante Begeleider komt en besluit met leerkracht Kids' Skills te stoppen.

Verkeerde supporters en te grote doelen.

Er worden nu kleinere doelen gesteld om de leerling succes te laten ervaren.

Dit werkt beter, de problemen doen zich nog wel voor maar verminderen.

Groep 5

Begin van dit schooljaar verloopt qua gedrag redelijk. Er wordt gewerkt aan zijn werkgedrag.

Na een maand komen er klachten over schoppen, kelen dichtknijpen en veelvuldige conflicten. Er is inmiddels een nieuwe Ambulante Begeleider. Deze adviseert Kids' Skills. Het heeft enigszins effect. Hij had in het begin wel baat bij de correcties van zijn supporters, maar de effecten waren van korte duur. Inmiddels is er door de ouders een haptonoom ingeschakeld die hem leert om te gaan met zijn gevoelens en praat met hem wat hem bezighoudt. Hierover is verder geen terugkoppeling geweest.

In dit schooljaar was wisselend gedrag te zien. Het gaat twee weken beter, dan vervalt hij in zijn oude gedrag.

Groep 6

Zijn gedrag lijkt stabiel, vooraan in de klas, dicht bij de juf. De resultaten lopen terug op het gebied van rekenen, taal en lezen. Hij zit in diverse hulpgroepjes. Voor rekenen wordt een minimumpakket ingesteld. Dit gaat een poosje beter. Rond mei nemen de gedragsproblemen toe. Er komen klachten binnen. De interne begeleider voert gesprekken met hem.

Groep 7

Binnen het klassengebeuren is zijn gedrag acceptabel. Er zijn echter wel conflicten tijdens het buitenspelen en het overblijven. Zijn resultaten zijn niet goed. Hiervoor zit hij in diverse hulpgroepjes. In het begin zijn de leerkrachten door een orthopedagoog geïnformeerd over NLD en hoe je daar als leerkracht het beste mee om kunt gaan. De ouders hadden hiertoe het initiatief genomen. Hij krijgt veel aansturing en begeleiding. Via de schoolverpleegkundige meldden verschillende ouders dat hun kind bang is voor Tom. Tom is met dit gegeven door de schoolverpleegkundige geconfronteerd. In gesprek met zijn moeder blijkt dat Tom zich dit erg aantrekt en niets meer met de klas te maken wil hebben. Hij keert zich af van de groep.

Sociogram mrt 2011 Sociaal gerelateerd (beginsituatie)

45

Sociogram mrt 2011 Werkgerelateerd (beginsituatie)

~		M	B	M	F	S	W	N	A	D	Tom	W	P	T	T	M	S	Y	J	A	D	C	I	A	C	A	M	A	+	-
M		X			V		V			V														V	V	V			3	3
B			X			V	V	V				V						V						V					3	3
M				X	V						V		V					V						V			V		3	3
F					X		V						V	V				V						V		V			3	3
S			V	V		X					V	V						V	V										3	3
W			V		V		X																V	V	V		V		3	3
N			V					X							V	V								V	V	V		V	3	3
A				V	V				X	V		V			V			V											3	3
D										X		V					V	V	V			X		V					3	3
Tom				V							X	V	V				V	V	V				V						3	3
W				V	V				V		V	X					V	V											3	3
P				V	V					V		V	X											V				V	3	3
T				V							V	V	V	X	V									V					3	3
T				V			V				V	V			X			V	V							V			3	3
M											V					X		V				V	V	V		V			3	3
S									V	V	V			V			X	V					V	V	V				3	3
Y			V							V						V		X	V					V				V	3	3
J		V								V								V	X	V		V	V						3	3
A											V	V						V		X		V			V	V			3	3
D		V							V	V						V			V		X			V					3	3
C						V						V					V	V				X			V				3	3
I					V						V					V		V					X			V			3	3
A																		V	V	V			X	V	V	V		V	3	3
C		V					V				V							V	V					X			V		3	3
A		V									V							V				V		V	V	X			3	3
M											V	V	V						V			V		V			X		3	3
A						V				V												V		V	V		V		3	3
Totaal positief		2	5	0	9	2	3	1	1	3	0	1	4	7	7	4	1	1	5	5	3	4	4	0	2	3	1	3	81	
Totaal negatief		2	0	0	0	1	1	3	0	3	12	6	0	2	0	0	2	4	0	2	1	3	0	18	4	8	1	8	81	

Legenda

 Positief
 Negatief

Sociogram april 2011 Sociaal gerelateerd (eindsituatie)

~																													+	-
	M	B	M	F	S	W	N	A	D	Tom	W	P	T	T	M	S	Y	J	A	D	C	I	A	C	A	M	A			
M	X					V				X			V	V									X		X			3	3	
B		X			V	V				X	X				V								X					3	3	
M			X	V							X	V	V										X	X				3	3	
F				X								V	V	V			X						X	X				3	3	
S		V			X		V			X	V			X			X											3	3	
W		V		V		X															V		X		X		X	3	3	
N		V					X						V	V									X		X		X	3	3	
A				V				X					V	V					X				X		X			3	3	
D						V	X		X				X		X	V	V											3	3	
Tom				V		V				X		V				X		X					X					3	3	
W		V			V					X	X				V		X						X					3	3	
P			V	V	X						X	X	V										X					3	3	
T				V								V	X	V	X								X		X			3	3	
T	V			V								V	X										X		X		X	3	3	
M	V	V				V			X						X	X							X					3	3	
S							V	V	X			V				X							X				X	3	3	
Y		V						V							V		X						X	X			X	3	3	
J										X						X	X	X	V	V	V							3	3	
A										X	X					X	V	X		V					V			3	3	
D								X			X					X	V		X					V			V	3	3	
C	X										X					X		V	V		X				V			3	3	
I					X						X			V			X	V				X				V		3	3	
A																	V	V	V	V			X	X	X		X	3	3	
C	X						X		X										V	V				X			V	3	3	
A	X									X						X			V	V				V	X			3	3	
M										X	X					X			V		V	V				X		3	3	
A							X	X												V			X	V	V		X	3	3	
Totaal positief	2	6	1	7	2	4	2	1	2	0	1	4	7	6	4	1	1	5	5	4	5	2	0	3	3	1	2	81		
Totaal negatief	3	0	0	0	2	0	3	2	2	9	8	0	1	1	2	4	9	1	1	0	0	0	16	4	7	0	6	81		

Legenda

- V Positief
- X Negatief

Sociogram april 2011 Werkgerelateerd (eindsituatie)

~	M	B	M	F	S	W	N	A	D	Tom	W	P	T	T	M	S	Y	j	A	D	C	I	A	C	A	M	A	+	-
M	X	V										V		V							X		X		X			3	3
B		X			V	V	V		X								X						X					3	3
M			X	V						X		V					X						X			V		3	3
F				X								V	V	V			X						X	X				3	3
S		V	V		X					X	V						X	X										3	3
W		V		V		X																V	X		X		X	3	3
N		V					X							V	V								X	X			X	3	3
A				V				X	V					V							X		X		X			3	3
D					V	V			X						X	V				X			X					3	3
Tom										X		V				X						V	X		X	V		3	3
W		V		V	V			X		X	X												X					3	3
P		V	V		X						X	X											X			V		3	3
T				V							X	V	X	V			X						X					3	3
T	V			V								V		X									X		X		X	3	3
M											X				X	X	X		V		V	V						3	3
S			V					V	V	X			X			X							X					3	3
Y		V				X			V	X						V		X	X									3	3
j	X								X	X				V				X	V		V							3	3
A										X	X						X	V	X		V					V		3	3
D						X		X			X							V		X				V			V	3	3
C							X				X						X	V	V		X				V			3	3
I	X															X	X	V				V	X			V		3	3
A																			V	V	V		X	X	X		X	3	3
C	X										X			V	X					V				X			V	3	3
A							X			X									V		V		X		X	V		3	3
M										X	X						X			V	V	V				X		3	3
A							X	X												V				X	V	V	X	3	3
Totaal positief	1	7	3	6	3	2	1	1	3	0	1	6	1	7	2	1	0	4	6	4	7	3	0	2	2	6	2	81	
Totaal negatief	3	0	0	0	1	1	2	4	3	8	9	0	1	0	2	4	9	2	0	1	2	0	16	3	6	0	4	81	

Legenda
 V Positief
 X Negatief

Bijlage 3

Verslagen gesprekken nulmeting met Tom en leerkracht

Verslag gesprek nulmeting met Tom

Doel van gesprek:

- Nulmeting over welbevinden op school en in de groep door Tom
- Inschatting maken door de onderzoeker van het soort cliëntrelatie

Grounding: Bij aanvang van het gesprek staart Tom voor zich uit en friemelt. Hij komt zenuwachtig over. De onderzoeker legt uit dat zij vaker gesprekjes voert met leerlingen, onder andere met een paar klasgenoten van hem. Hij is net terug van vakantie. Dit grijpt de onderzoeker aan om hem een beetje te laten ontspannen. Dit lukt, hij begint te glimlachen vertelt volop over wat hij allemaal gedaan heeft. Ook vertelt hij over de school die ze daar tijdens de vakantie hebben bekeken.

Doelformulering: Het doel van het huidige gesprek wordt uitgelegd. Het is het eerste gesprek waarbij gekeken wordt hoe Tom zich voelt binnen de groep en of dat verbeterd kan worden en op welke manier.

Schaalvraag: Vandaag bekijken we hoe dat momenteel is.

Hier gebruiken we de schaalvraag voor.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 5 _____ 10

1:

Ik speel nooit met klasgenoten
Ik kom met tegenzin naar school
Ik kan en wil niet samenwerken met anderen
Ik spreekt nooit af met klasgenoten

10:

Ik speel heel vaak/altijd met klasgenoten
Ik kom altijd met plezier naar school
Ik kan goed en wil graag samenwerken met anderen
Ik spreek heel vaak af met klasgenoten

Tom schaaft zijn welbevinden in op een vijf. Het is een vijf omdat hij nooit met klasgenoten uit groep 7 speelt, zich niet thuis voelt bij deze klas, de oude klas (huidige groep 8) meer van zijn leeftijd zijn, ze snappen hem beter, hebben andere lol. Kunnen beter tegen een stootje en onze klas niet. Die worden dan boos en zeggen dan dat hij normaal moet doen.

Uitzonderingen: De onderzoeker vraagt vervolgens om uit de 'niet' te komen, wat maakt het dan al een vijf. Zijn er uitzonderingen?

Met vier jongens uit de klas lukt het wel om te voetballen, maar dan komt T erbij en ontstaat er ruzie tussen groep 7 en 8 en dan raakt hij in de war, dan zit hij er tussen in.

Daar voelt hij zich niet prettig bij. Hij durft dan niks te doen. Hij gaat dan bij groep 8 staan, niet omdat hij vindt dat die gelijk hebben, maar omdat hij daar toch meer lol mee heeft.

Op maandag en donderdag dan zijn de groepen 7 en 8 aan de beurt voor voetbal tijdens het overblijven, dan heeft Tom geen zin in voetbal, want dan is er ruzie tussen deze groepen. Daarom blijft hij op die dagen niet over.

Nog meer uitzonderingen: Heel soms speelt hij met P buiten school om, dit doordat zijn ouders bevriend zijn met de ouders van P en zij in het weekend elkaar wel eens bezoeken.

Op de vraag hoe het voelt in de klas als groep 8 er niet is, antwoordt hij dat het soms gewoon voelt, maar dat het gemis van de andere groep er nog steeds is. Hij zegt letterlijk: 'Ik lijk van buiten vrolijk, maar van binnen rot.'

Op de vraag of hij dit zou willen veranderen, antwoordt hij positief.

Complimenteren: Complimenten gegeven over hoe duidelijk hij alles onder woorden kon brengen en hoe open hij alles heeft besproken.

Observatietaak: Gevraagd of Tom aankomende week wil letten op momenten dat hij zich prettig voelt en wat er dan anders is.

Reflectie

Over het geheel genomen was het een goed gesprek. De doelen van het gesprek zijn behaald. De opbouw van het gesprek was gestructureerd. De voorbereide stappen zijn allemaal doorlopen, er was zelfs ruimte om Tom een observatie taak te geven. Er waren niet echt veel positieve uitzonderingen. Tom kwam dan weer terug op wat er niet goed ging. Volgende gesprek hier op letten en herkaderen. 'Wat maakt het dan wel of wat wil je in plaats van?'

De onderzoeker had vooraf ingeschat dat Tom een bezoekerstypische relatie was, dit is echter niet zo. Tom ziet duidelijk dat er een probleem is en er is ook een veranderwens. Of Tom nu een klanttypische of klaagtypische relatie is, is tijdens dit gesprek nog niet helemaal duidelijk geworden. In het oriënterende gesprek zal dit verder worden onderzocht.

Tijdens het volgende gesprek is het van belang dat de onderzoeker rust neemt aan het begin van het gesprek, eerst goed grounden.

Verslag gesprek nulmeting met leerkracht van Tom

Doel van het gesprek:

- Nulmeting van welbevinden en gedrag op school en in de groep volgens de leerkracht.

Grounding: De leerkracht geeft aan dat ze een goed gevoel heeft bij het klassengebeuren in het algemeen. Er zitten een aantal druktemakers in, maar die zijn goed te handelen. Ze heeft alleen geen grip op Tom. De ene dag wat beter dan de andere. Dat komt doordat hij dan dwars is en afwijzend naar haar. Hij wil dan geen hulp van haar, wordt daar zelfs boos om. "Ik ben niet stom."

Doelformulering: De onderzoeker geeft uitleg over het doel van dit gesprek: een nulmeting over het welbevinden en gedrag van Tom en dat daarvoor een schaalvraag gebruikt wordt.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 3 _____ 10

1:

- Speelt nooit met klasgenoten
- Komt met tegenzin naar school
- Kan/wil niet samenwerken
- Spreekt nooit af met klasgenoten

10:

- Speelt vaak met klasgenoten
- Komt met plezier naar school
- Bereidwillig om samen te werken
- Spreekt vaak af met klasgenoten

De leerkracht schaaft de leerling qua welbevinden in op een drie. Ze geeft aan dat hij tijdens het surveilleren praktisch niet met zijn klasgenoten speelt, eerder anti groep 7, samen met groep 8 (zijn oude klasgenoten). Hoe het zit tijdens het overblijven en na schooltijd weet zij niet. Ze heeft het idee dat hij niet met tegenzin naar school komt, zij schat in dat dit wel meevalt. Het samenwerken gaat wel redelijk, maar dat komt ook omdat de leerkrachten van tevoren bedenken met wie ze hem laten werken zodat het een succes wordt. Volgens haar spreekt hij nooit af met klasgenoten.

Uitzonderingen: Op de vraag hoe een vier eruit zou zien en wat er dan anders is, antwoordt zij dat tijdens de gym, waarbij hij afhankelijk is van zijn klasgenoten, hij aardig doet tegen de kinderen van zijn team. Maar tegen bepaalde andere kinderen doet hij onaardig. Ook bij succeservaring tijdens de gym schiet de schaal omhoog, dan heeft hij plezier en is hij welwillender naar de anderen toe.

Schaalvraag gedrag:

1 _____ 3 _____ 10

1:

- Maakt vaak onaardige opmerkingen/ doet onaardig
- Dringt zich op/intimideert
- Dwingt een ander voor te zeggen, hulp te geven
- Pakt spullen af
- Uit gevoelens extreem naar anderen toe

10:

- Maakt vaak aardige opmerkingen/doet aardig
- Vraagt of hij mee mag doen
- Vraagt om hulp
- Vraagt of hij iets mag lenen
- Uit gevoelens normaal naar anderen toe

De leerkracht schaalde de leerling qua gedrag in op een drie. Bij het samenwerken moeten de dingen gaan zoals hij het wil, doet een ander dat niet, dan doet hij niks meer. Er is een aantal kinderen waar hij erg onaardig tegen doet. Sommige trekken zich daar gelukkig niets meer van aan.

Uitzonderingen : Op de vraag naar uitzonderingen kwam het antwoord dat er gelukkig ook een aantal kinderen is waar hij het wel mee kan vinden. Hier gedraagt hij zich wel aardig tegen.

Zijn gedrag zou hoger ingeschaald worden als hij het gedrag van een bepaalde leerling waaraan hij zich stoort zou kunnen negeren en accepteren. En dat hij niet meer rondloopt en spullen van een ander afpakt.

Een vijf zou zijn dat hij vraagt of hij mee mag doen met een spel, maar dat zal niet altijd meevallen omdat een bepaald groepje, waarbij hij wil aansluiten, hem niet accepteert. Hij zal zich dan moeten schikken naar hun regels en sportief moeten zijn. Het zal moeilijk worden omdat in dat specifieke groepje ook een aantal kinderen zit dat ook niet sportief is, of tegen verlies kan. De leerkracht schat in dat het lang gaat duren.

Ze maakt zich ook zorgen over volgend jaar. Hoe moet dat als zijn oude klasgenoten van school zijn en hij geen maatjes meer heeft.

Complimenten: De onderzoeker bedankt de leerkracht voor haar medewerking en heldere verhaal.

Observatietaak: Vervolgens vraagt de onderzoeker of de leerkracht gedurende het onderzoek bij wil houden of zij veranderingen ziet op de aandachtspunten van welbevinden en gedrag die besproken zijn.

Reflectie

Het was een bijzonder gesprek, daar de leerkracht en de onderzoeker al vele jaren samenwerken en Tom inmiddels al vaker besproken is. Het voelde als vragen naar de bekende weg. Hierdoor is er niet goed doorgevraagd tijdens het gesprek zoals bijvoorbeeld bij de vraag wanneer ze wel grip heeft op de leerling en wat er dan anders is.

Bijlage 4

Verslagen gesprekken cyclus met Tom met onderzoeker

Verslag gesprek 1: oriënterend gesprek met Tom

Doel van het gesprek:

- Bepreken met Tom wat er al goed gaat en wat hij wil veranderen
- Vaststellen door onderzoeker welke cliëntrelatie er is.

Grounding: Tom zit met de armen over elkaar in een gesloten houding.

De onderzoeker informeert hoe het met hem is, maar daar reageert hij lauwttjes op. Als ze vraagt of er iets is of iets gebeurd is geeft hij aan dat er niets aan de hand is. De onderzoeker grijpt terug naar eerste gesprek. Tijdens dat gesprek is besproken dat gekeken wordt hoe Tom aansluiting kan vinden bij groep 7.

Doelformulering: De bedoeling van vandaag is het bekijken wat er al goed gaat met Tom en wat hij wil dat beter gaat, wat hij wil veranderen.

Doel van de onderzoeker was ook het vaststellen van soort cliëntrelatie (de Jong & Kim Berg, 2009).

Uitzonderingen: De cirkeltechniek (Visser, 2009) wordt gebruikt. Tijdens het vorige gesprek had hij een observatie taak gekregen, wanneer hij zich wel prettig voelde en wat er dan anders was. Hij geeft aan dat hij met meer dingen mee mocht doen, zoals voetbal tijdens het overblijven. Ze waren aardiger tegen hem.

Meer uitzonderingen wist hij niet te vertellen. Vervolgens werd de relatie vraag in gezet. Moeder geeft aan dat hij opener is geworden. De anderen merken dit ook, zegt hij. F zei tegen hem dat hij aardiger is geworden. Hij heeft hier voor gezorgd doordat hij er beter zijn best voor doet omdat hij aan volgend jaar denkt als de huidige groep 8 er niet meer is.

Op de vraag wat hij anders zou willen geeft hij aan dat hij aardiger wil doen naar anderen in de klas. Meer kon hij nu niet bedenken, ook niet met een relatievraag.

Wondervraag: Als brug naar de wondervraag vraagt de onderzoeker wat er anders is met groep 8. Hij benoemt dan net zoals in het eerste gesprek, de lol, leeftijd, begrip. Het zijn echte vrienden. Minder ruzie omdat we elkaar begrijpen.

Teruggrijpend op de schaalvraag uit eerste gesprek, waarbij hij zich inschaalde op een vijf wordt gevraagd hoe, nadat het wonder is gebeurd, er alles uit zou zien. Hij geeft aan dat alles leuker zal zijn omdat hij dan lol met ze heeft, dat hij ze begrijpt, dat het vrienden worden en dat hij zich blijer voelt.

Uitzonderingen: Gevraagd wordt of er al momenten zijn die een beetje lijken op het wonder. Met P en F op feestjes, op school bij tekenen want dan heeft hij lol met anderen en kan hij zijn gevoel in de tekening leggen. Bij de gym dan zijn er verschillende sporten en is het sportief. Met T in zijn ploeg lukt het dan, tegen T lukt het niet. T maakt hem boos, daar wil hij mee leren omgaan.

Bij het project voelde hij zich ook blij, leuk om iets interessants op te zoeken.

Samenwerken lukte af en toe. Serieus begonnen, plannen en afmaken. Het was echt samen.

Complimenten: Via complimenten over het zo goed kunnen vertellen wat hij vindt en voelt is een brug gemaakt naar een taak.

Observatietaak: Komende week onthouden wanneer hij zich prettig voelt, wat er dan anders is, hoe voel jij je dan? Wat doe jij dan anders? En of hij wil nadenken wat er nodig is dat hij zich prettig voelt. Wat kan hij er daaraan doen en wat heeft hij daarbij nodig.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag in gezet over het nut van het gesprek.

1 _____ 8 _____ 10

Hij geeft het een acht. Hij heeft er vertrouwen in dat de gesprekken hem gaan helpen en hij voelt zich prettig bij de gesprekken.

Reflectie

Het gesprek verliep in het begin erg stroef, Tom had een gesloten houding. Kwam moeilijk uit zijn woorden. De onderzoeker had achteraf gezien langer moeten grounden, zoals eigenlijk was voorgenomen. Daarbij kwam dat de ruimte waarin het gesprek gevoerd werd niet echt rustig was. Er werd veel gestoord. Pas bij de wondervraag werd het gesprek meer ontspannen.

De doelen van dit gesprek zijn behaald. Tom kon aangeven dat er heel soms momenten zijn dat hij zich prettig voelt en wat hij anders zou willen. Ook is het duidelijk geworden dat er sprake is van een klanttypische relatie en hij is bereid om samen met de onderzoeker naar een oplossing te zoeken. De observatietaak aan het eind was te complex. De volgende keer zal er een meer eenduidige taak worden gegeven.

Verslag gesprek 2 met Tom

Doel van het gesprek:

- terugblikken op vorige week en observatietaak bespreken
- bewustmaking van initiatief nemen met betrekking tot sociale interacties

Grounding: De onderzoeker begint het gesprek deze keer met een uitgebreide grounding over het schoolvoetbal toernooi en een dansvoorstelling om een meer ontspannen sfeer te creëren. Hij heeft een open houding, zit er ontspannen bij en kijkt de onderzoeker goed aan.

Doelformulering: Er wordt besproken wat het doel van het gesprek zal zijn. Het terugblikken op afgelopen week en vooruit kijken wat er gedaan kan worden om Tom beter te kunnen laten aansluiten bij de groep.

In deze week is er een vervelend voorval geweest met zijn vrienden uit groep 8. Ze hadden 'een grap' met hem uitgehaald waardoor hij heel boos en agressief is geworden. Hij was er totaal van overstuurd en is 's middags thuisgebleven.

De onderzoeker is hier op teruggekomen tijdens dit gesprek om na te gaan of dit goed is afgerond. Hierna is de overstap gemaakt naar de uitzonderingen met groep 7, wat ging er beter.

Uitzonderingen: Er waren momenten dat het beter ging, hij dacht hier lang over na en de onderzoeker heeft hierbij veel sturing gegeven en veel moeten herkaderen. Hij heeft tijdens het speelkwartier en overblijven zonder conflicten kunnen spelen. Ook in de klassensituatie ging het beter. Het lukte hem doordat hij zich anders heeft gedragen, vriendelijker was, aardige opmerkingen maakte, sportief was bij de gym. Hij speelt nu tijdens het speelkwartier met leerlingen uit groep 7. Bij navraag of dit te maken heeft met het voorval van zijn vrienden uit groep 8, ontkende hij. Het heeft te maken met komend schooljaar, dan heeft hij niemand meer want dan is die groep weg. Dus bedacht hij dat het slimmer is om zich bij zijn huidige groep aan te sluiten. Hij gedraagt zich vrolijker, ook van binnen voelt hij zich vrolijker geeft hij aan. Na het vragen van de uitzonderingen, wordt overgegaan naar de schaalvraag.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 7 1/2 _____ 10

Tom geeft aan dat het nu wel een zeven en een half is geworden. Hij zegt dat hij zich fijner voelt in de klas. Ze begrijpen me meer, hij kan dit ook concreet maken. De kinderen doen aardiger omdat ik ook aardiger tegen hen doe. Ik vind het nu ook leuker om naar school te gaan.

De onderzoeker legt de relatie tussen zijn gedrag en zijn welbevinden. Tom geeft aan dat als hij aardiger doet tegen de anderen, zij dat terug doen.

Samen met Tom wordt bekeken wat je voor aardige dingen kunt zeggen en doen en hoe hij dat kan aanpakken. Dit is vrij uitgebreid en heel concreet gedaan.

Aardige dingen zeggen door complimenten geven over uiterlijk, of over wat iemand goed kan zoals spreekbeurten houden, tekenen, rekenen e.d. Of gewoon door iemand te begroeten. Aardige dingen doen door bal af te geven bij spel, iemand te helpen bij knutselen of tekenen.

Hij geeft aan dat het bij iedereen wel zal lukken behalve bij W en A. Afgesproken wordt dat hij dan probeert geen onaardige dingen te zeggen tegen deze twee kinderen.

Stel dat het allemaal lukt dan merken de anderen dat Tom leuk kan samenwerken en dat hij ook heel serieus kan zijn, dat ze ook goed of leuk met hem om kunnen gaan, dat hij onderdeel is van de groep.

Complimenten: Via complimenten over het goed kunnen bedenken van voorbeelden van aardige dingen zeggen en doen wordt een overgang gemaakt naar de taak voor komende week.

Gedragstaak: Tom spreekt af dat hij aardige dingen gaat zeggen en doen. Hierbij let hij op wat er anders is.

Aan het eind van het gesprek wordt de schaalvraag in gezet over het nut van het gesprek.

1 _____ 8 1/2 _____ 10

Een acht en een half omdat hij zich er steeds beter bij voelt. En hij heeft er vertrouwen in dat hij hierdoor beter gaat aansluiten bij de groep.

Reflectie

Het gesprek verliep deze keer soepel, Tom zat er ontspannen bij, keek de onderzoeker goed aan en had veel te vertellen. Het uitgebreider grounded hielp hierbij. Ondanks de complexe taak van vorige week, kon Tom goed terugblikken en veel uitzonderingen vertellen.

De voorafgestelde doelen zijn gehaald en er is een taak afgesproken voor komende week.

Verslag gesprek 3 met Tom

Doel van het gesprek:

- Terugblikken op afgelopen week, bespreken gedragstaak aardige dingen zeggen en doen.
- Verdere bewustmaking van initiatief nemen met betrekking tot sociale interacties

Grounding: Het gesprek begint met een uitgebreide grounding. Dit maal over zijn ziek zijn en het project techniek.

Doelformulering: Doel van het gesprek is het terugblikken op afgelopen week, wat ging er beter. Dan kijken of dit uitgebreid kan worden.

Uitzonderingen: Wat is er beter gegaan? Hij vertelde dat hij met een bepaalde leerling meer heeft opgetrokken: Hij heeft gespeeld, geholpen met tekenen en knutselen. Hij heeft daarbij initiatief genomen. Terwijl hij hier over vertelt glimlacht hij. Wat er nog meer gelukt is dat hij met P heeft gespeeld na schooltijd. Tom heeft het hem gevraagd. Onderzoeker gaf hem hiervoor complimenten.

Tom vertelt vrij uitgebreid over het spelen.

Nog meer? Hij geeft aan dat hij ook nog anderen heeft geholpen. De kinderen merkten op dat hij anders was, aardiger. Tom zegt dat het eigenlijk van zelf gaat, dat hij er niet super zijn best voor hoeft te doen. Alleen bij een meisje uit de klas lukt het niet. Samen met de onderzoeker heeft hij bekeken hoe hij iets aardigs kan zeggen en waarover.

Het buitenspelen is volgens Tom goed gegaan. Meer met groep 7 gespeeld, zonder conflicten. Tijdens de gymles heeft de onderzoeker gefilmd en met name gelet op aardige dingen zeggen en doen. Hier was veel gelegenheid voor volgens de onderzoeker. De onderzoeker brengt dit in tijdens dit gesprek. Tom heeft de kans volgens haar niet gegrepen. Hij verdedigt zich op dat moment door te zeggen dat hij wel aardige dingen heeft gezegd en zelfs tips heeft gegeven.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 8 1/2 _____ 10

Hij geeft zijn welbevinden binnen de groep een acht en een half. Hij zegt dat hij vrolijk opstaat zich steeds fijner voelt in de klas, leuker met alle kinderen omgaat, veel sneller complimenten kan geven en meer complimenten terugkrijgt. Ook maakte hij een afspraak na school.

Complimenten: De onderzoeker geeft hem voor het afspreken een compliment, dat het fijn is dat hij al zoveel bereikt heeft en dat het fijn zou zijn als hij dit kan vasthouden.

Vervolgens wordt overgegaan naar de volgende stap: Vragen of je mee mag doen, vragen of iemand wil afspreken, vragen of je iets mag lenen. Dit hebben Tom en de onderzoeker bekeken en samen voorbeelden bedacht over situaties waarin je iets kunt vragen aan een ander, en op welke manieren je dat dan kunt doen.

Gedragstaak: De taak van aardige dingen zeggen en doen blijft. Daarbij komt vragen om mee te mogen doen, af te spreken, spullen lenen.

Reflectie

De doelen van dit gesprek zijn gehaald. Tijdens het gesprek werd het filmen en de observatie van de gymles ingebracht. Hierbij verdween bij de onderzoeker de houding 'van niet weten' en werd het gesprek te sturend. Tom ging hierdoor in de verdediging. De volgende keer de houding 'van niet weten' handhaven en door middel van vragen stellen achterhalen wat hij heeft gezegd en gedaan. De schaalvraag over het nut van dit gesprek is vergeten.

Verslag gesprek 4 met Tom

Doel van het gesprek:

- Terugblikken op afgelopen week en bespreken hoe de uitvoering van de taak is verlopen
- Samen bekijken hoe je om kunt gaan met emoties. Hoe kun je die op een goede manier uiten.

Grounding: Het gesprek is rustig begonnen met uitgebreide grounding over voetbal, afgelopen weekend en de entree toets. Tom zit er ontspannen bij.

Doelformulering: Doel van dit gesprek besproken met de leerling, terugblikken op afgelopen week en de uitvoering van de taak. En een stapje verder hoe je om kunt gaan met emoties.

Uitzonderingen: Er wordt gevraagd wat er beter is gegaan, de onderzoeker laat hem concrete voorbeelden geven ten aanzien van het vragen om mee te doen, afspreken na school en spullen lenen. Hij merkt dat het lukt, dat anderen aardiger doen tegen hem en dat hij meer met ze speelt op school. Het zijn meestal dezelfde jongens en 2 meisjes. Het voelt fijn.

Er wordt samen bekeken of hij het groepje kinderen waar hij na schooltijd mee zou kunnen spelen kan uitbreiden, hij ziet hier wel mogelijkheden.

Hij heeft het ene meisje uit het vorige gesprek een compliment gegeven over een tekening.

Hij vindt dat het al heel goed met hem gaat, beter kan bijna niet meer.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ 9 1/2 _____ 10

Hij geeft zijn welbevinden nu negen en half. Hij kan zich nu veel beter concentreren, P stuurt Tom aan tijdens de les. Tom accepteert dit en vindt dit fijn. Hierdoor leert hij meer en heeft een beter rapport. Ook voelt hij zich plezieriger omdat anderen hem helpen, hij speelt met klasgenoten, hij wil dit vasthouden. Hij voelt zich goed, veel leuker spel, heeft plezier.

Op de vraag wat er moet gebeuren om bij de tien te komen geeft hij aan dat er dan bijna geen ruzie meer is.

Afgelopen twee dagen waren er conflictsituaties, dit brengt de onderzoeker in en vraagt of Tom kan uitleggen wat er aan de hand was (houding 'van niet weten').

Tom legt uit dat het conflicten waren over samenwerken dat niet meer lukte en over grapjes die verkeerd uitpakten. De onderzoeker vraagt daarop hoe de conflicten tot stand kwamen, hoe het voorkomen had kunnen worden, of als er al een conflict is, hoe het opgelost kan worden. Volgens Tom lukte het samenwerken niet meer omdat ze niet meer luisterden naar elkaar. Dit is opgelost door met iemand anders te gaan lezen. Bij het andere conflict had Tom het conflict kunnen voorkomen door op tijd te stoppen met plagen. Grapjes mogen niet kwetsend zijn, maar moeten leuk zijn voor alle partijen. Tom zegt dat hij bij een conflict in discussie gaat, irritante opmerkingen maakt of als hij heel boos is gaat schoppen en slaan. Op de vraag hoe hij dit kan oplossen antwoordde hij dat hij kan voorkomen dat hij heel boos wordt, door in zijn hoofd: "Beheersen", tegen zichzelf te zeggen. "Ik ga niet slaan, schoppen". Of hij loopt gewoon weg na een rotopmerking. De dag erna confrontatie uit de weg gaan door weg te lopen of door de ander op te zoeken om sorry te zeggen of vragen waarom de ander van die opmerkingen maakte. Dit lukt meestal wel vindt Tom.

Complimenten: Na complimenten over het bedenken van oplossingen wordt overgegaan tot een taak

Gedragstaak: Taken uit vorige gesprekken blijven gehandhaafd.

Daar bij komt: Op tijd stoppen met grapjes, plagerijen. Bij conflict beheersen van emoties door in zijn hoofd tegen zichzelf te praten. Of bij een conflict wat uit de hand loopt, eerst afkoelen en dan uitpraten.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag in gezet over het nut van het gesprek.

1 _____ 9 _____ 10

Een negen omdat hij zich er steeds beter bij voelt. En hij heeft door de gesprekken aansluiting gevonden bij de groep.

Reflectie

De doelen zijn behaald. De houding 'van niet weten' werd beter toegepast waardoor het een open en ontspannen gesprek werd. Bij het bespreken van de emoties kwam eigenlijk alleen de emotie boos zijn aanbod, maar dat had nu prioriteit gezien de conflicten van afgelopen week. De andere emoties komen op een ander moment terug.

Bijlage 5

Semigestructureerde observatieschema's

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum: 23 maart 2011, observatie gymles 1 met voetbal spelletjes

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen:
 - roept op geïrriteerde wijze een leerling die verkeerd afspeelt.
 - +geeft aanwijzingen
2. Aardige dingen doen:
 - +hij helpt een medeleerling door verdiepingsvraag te stellen aan de juf tijdens uitleg spel
 - +speelt sportief, geeft bal af, gaat af als hij af is
 - +helpt een kind dat gevallen is met opstaan
 - +geeft zijn bal af als er een kind om vraagt
 - +/-plaagt door bal weg te slaan, maar haalt hem op en geeft hem meteen terug
 - bij tweede spel wordt het overspelen aan het eind te wild waardoor anderen in hun spel worden gestoord.
3. Vragen om mee te mogen doen
4. Vragen om hulp
5. Vragen om iets te lenen
6. Gevoelens uiten

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum:1 april 2011, observatie rekenles 1 gegeven door C

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen
 - +zegt sorry nadat hij het buurmeisje per ongeluk aanstoot
 - ik geloof niet dat A deze som af heeft
 - juf wil dat hij nog een aantal extra sommen maakt. Hij geeft aan dit niet te willen, pakt zijn spullen, maar doet het niet.
2. Aardige dingen doen
 - +lacht om foutje van de juf
 - komt terug van toilet en bemoeit zich met een meisje die dat niet wil
 - na aansporing van de juf doet hij zijn opgedragen taak niet
 - +hij helpt zijn buurmeisje met een lastige som
3. Vragen om mee te mogen doen
4. Vragen om hulp
 - +hij vraagt aan een andere leerling wat het vorige antwoord was
 - +vraagt tot 9 keer toe hulp aan buurjongen met fluisterstem
 - +vraagt 2 keer om bevestiging aan buurjongen met fluisterstem
5. Vragen om iets te lenen
6. Gevoelens uiten

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum: 6 april 2011, observatie rekenles 2 gegeven door R

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen

- + informeert bij welke som een kind uit zijn groepje is.
- + informeert nogmaals bij welke som bovenstaand kind is.
- + ben je nu ook bij som 8? Is 8 lastig?
- + kletspraatje over huisdieren n.a.v. enquête

2. Aardige dingen doen

- + maakt grapjes met een jongen die achter hem zit
- + laat met een blij gezicht zijn grafiek zien en zegt klaar.

3. Vragen om mee te mogen doen

- + zullen we hem samen doen?

4. Vragen om hulp

- + vraagt op een vriendelijke manier hulp aan de juf
- + vraagt met een fluisterstem bevestiging bij een ander kind bij een bepaalde som
- + vraagt hoe hij de grafiek moet tekenen, hoeveel vakjes?

5. Vragen om iets te lenen

- pakt de liniaal bij buurman weg zonder te vragen

6. Gevoelens uiten

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum: 8 april 2011, observatie: buiten gymles 2

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen
 - moppert op medeleerling die bal mist.
 - commandeert inschuiven
 - veel te lichte bal (na gemiste trap op het doel)
 - +waarschuwt medespeler voor tegenstander
 - +roept aanwijzingen
2. Aardige dingen doen
 - + lachen naar teamgenoten
 - +handje klap als de ploegen zijn samengesteld
 - +speelt fanatiek, maar sportief
 - speelt de bal niet af
 - +steekt duim op als compliment naar medespeler
3. Vragen om mee te mogen doen
 - +geeft aan graag gekozen te worden
4. Vragen om hulp
 - + roept meerdere malen om de bal
5. Vragen om iets te lenen
6. Gevoelens uiten

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum: 6 april 2011, observatie: gymles 3 met lummelspelletjes en kast

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen
 - +praat gezellig over van alles en nog wat met W.
 - +praat met anderen over de sprongen van iedereen
 - maakt negatieve opmerkingen over S
2. Aardige dingen doen
 - lacht kind dat af is uit
 - +probeert met vriendelijke gebaren kinderen te roepen bij lummelspel
 - vervalt in onsportief spel, loopt met hoepel.
 - gaat zitten in hoepel
 - trapt zachtjes in knieholtes van W. Die vindt dat niet fijn.
 - /+ slaat W op zijn rug
3. Vragen om mee te mogen doen
4. Vragen om hulp
5. Vragen om iets te lenen
6. Gevoelens uiten

Semigestructureerd observatieschema (Harinck, 2009) voor gewenst gedrag

datum:12 april 2011, observatie rekenles 3 met rt.

aandachtspunten:

1. Aardige dingen zeggen
+gaat kletsen bij F en T
2. Aardige dingen doen
-negeert opdracht van juf om te wachten met het werk
+geeft buurjongen vriendschappelijke stompjes op bovenarm
+lacht om Jongen waar hij het niet goed mee kan vinden
-/+lapt pootje tot 2 keer bij M. Zij lacht.
3. Vragen om mee te mogen doen
4. Vragen om hulp
+vraagt vriendelijk hulp aan achterbuurvrouw. (mag niet is toets)
+ook bij groepje van F
5. Vragen om iets te lenen
6. Gevoelens uiten

Bijlage 6

Verslagen gesprekken eindmeting met Tom en leerkracht.

Gesprek eindmeting met Tom

Doel van het gesprek:

- Terugblikken op afgelopen week en bespreken uitvoering van taak.
- Terugblikken op alle gesprekken en hoe hij al heb bereikte gaat vasthouden.

Grounding: Gesprek geopend over een voetbal wedstrijd waar hij met zijn vader naar toe was geweest en gesproken over het verkeersexamen.

Doelformulering: Vervolgens legde de onderzoeker uit dat het een afsluitend gesprek is waarbij terug wordt gekeken hoe het de afgelopen week en weken is gegaan en hoe hij alle stappen die hij gemaakt heeft gaat behouden.

Uitzonderingen: Eerst werd gekeken naar afgelopen week. Hij gaf aan dat het wel goed ging, hij had wel ruzie tijdens het overblijven met een leerling van groep 8. Tom was opgekomen voor een klasgenoot uit groep 7. De ruzie is uitgepraat en opgelost.

De uitvoering van de taken die tijdens de gesprekken zijn afgesproken verlopen volgens Tom goed. Afspreken met andere kinderen dan P is niet gelukt. Ze hadden geen tijd. Wel heeft hij met een heel stel jongens uit de klas gevoetbald op het hockeyveld op woensdagmiddag. Vervolgens de schaalvraag gesteld.

Schaalvraag welbevinden:

1 _____ x10

Hij vindt dat hij bijna op een tien staat.

Hij kan overal, met iedereen uit de groep meedoen. Hij heeft het gevoel erbij te horen. Op de vraag wat de anderen ervan vinden/merken dat hij bijna op een tien staat zegt hij dat P en F dit ook zullen zeggen, die hebben het ook gemerkt.

Daarna wordt hem gevraagd hoe hij dit gaat vasthouden. Hij geeft aan dat hij hetzelfde blijft doen, zoals aardig doen, niet uitdagen, geen gekke grappen, goed omgaan met conflicten, afkoelen en uitpraten. Conflicten voorkomen door zichzelf te beheersen, in zijn hoofd zeggen dat hij niet mag slaan.

Complimenten: De gespreksleider geeft complimenten, onvoorstelbaar knap dat hij bijna op een tien zit. Wat heeft hij nodig om dit vast te houden. Hier herhaalt hij bovenstaande. Het gaat hem lukken en hij heeft de onderzoeker hier niet meer voor nodig.

Gedragstaak: Afgesproken wordt dat hij het gedrag gaat vasthouden en dat na de meivakantie besproken wordt hoe het gaat.

Aan het eind van het gesprek werd de schaalvraag in gezet over het nut van de gesprekken

1 _____ 10

Bij de vraag over het nut van de gesprekken geeft hij op de schaalvraag een tien aan. Hij zegt dat hij door de gesprekken geleerd heeft met de anderen om te gaan.

Reflectie

De doelen van dit gesprek zijn behaald. Tom schaaft zijn welbevinden hoog in.

Hij heeft dit volgens zijn zeggen behaald met behulp van de gesprekken.

Het vasthouden van het bereikte gaat hem lukken zegt hij. Wel is afgesproken dat er nog een gesprek volgt om te kijken hoe het loopt, of het Tom inderdaad lukt.

Gesprek eindmeting met leerkracht van Tom

Doel van het gesprek:

- Een eindmeting van het welbevinden en gedrag van Tom

Grounding: Gesprek wordt snel geopend, daar de leerkracht en onderzoeker de hele ochtend al over de klas en school hebben gepraat.

Doelformulering: Doel van het gesprek is terugblikken op afgelopen weken met het gesprekken voeren, vaardigheden oefenen en of het effect heeft gehad, opdat hij meer aansluiting heeft gevonden bij de groep. Aan de leerkracht werden tijdens de nulmeting twee schaalvragen gesteld. Een over het welbevinden en een over zijn gedrag.

Bij de nulmeting gaf de leerkracht bij welbevinden aan hem op een drie te plaatsen.

Schaalvraag welbevinden Tom

1 _____ 5 _____ 10

Nu plaatst de leerkracht hem op een 5.

Uitzonderingen: Op de vraag wat er anders is, beter is geworden geeft zij aan dat ze heeft gezien dat hij heeft afgesproken met een klasgenoot, ze merkt dat hij meer met de kinderen in de klas bezig is, dat hij er beter zijn best voor doet. Maar het lukt nog niet altijd op een goede manier. Het moet wel gaan zoals hij het wil. Ze vindt dat het nu nog niet goed gaat. De afgelopen week heeft de leerkracht zelf een aantal keren een aanvaring met hem gehad of hij met een ander kind. Er waren wat mindere momenten waardoor de leerkracht denkt dat ze nu wordt beïnvloed. Er waren wel uitzonderingen. Hij speelt vaker met klasgenoten op het plein, het samenwerken met andere kinderen lukt. Hij zit nu op een nieuwe plaats tussen kinderen met wie hij het kan vinden. Kinderen waarvan je weet dat het gaat lukken. Je past je leerkrachtgedrag en de klassenorganisatie aan, waardoor hij succes ervaart. Hierdoor beïnvloed je de sfeer, zijn er minder conflicten. Ze heeft het idee dat hij met plezier naar school komt. Hij is vrolijk, maar wil wel graag opvallen, de clown uithangen. Het gaat echter niet ten koste van een ander. Zij heeft het idee dat hij het

zich meer bewust is dat het fijn is dat hij zich goed voelt in de groep en dat de leerkrachten daar ook mee bezig zijn.

Schaalvraag gedrag Tom

1 _____ 4 5 _____ 10

In eerste instantie plaatst ze zijn gedrag op een vier.

De leerkracht geeft aan dat ze twee lastige weken achter de rug heeft met hem.

Uitzonderingen: Toch ziet de leerkracht dat hij zijn best doet om zijn gedrag te verbeteren. Hij negeert de jongen waaraan hij zich irriteerde. Er zijn wel momenten geweest waarop hij aardige dingen zei of deed tegen anderen. Ze geeft een voorbeeld van een spreekbeurt waarbij hij zich van tevoren negatief over het onderwerp uitliet, maar na de spreekbeurt aangaf dat hij het fout had gezien en het een hele goede interessante spreekbeurt vond. Hier kon de leerkracht hem een compliment voor geven. Voor de rest in de wandelgangen kan ze geen concrete voorbeelden noemen, merkt ze het niet echt. Hij is wel minder onaardig binnen het klassengebeuren. Bij buiten gymmen in vrije situatie hoor je hem onaardige dingen zeggen. Hij voetbalt in zijn eentje en heeft commentaar op ballen van anderen en scheldt dan sommigen zelfs uit.

De vrije situatie kan nog wel verbeterd worden.

Er zijn wel minder conflicten met buitenspelen, de groep laat hem wel aansluiten, maar hij moet zich dan wel aanpassen aan hun regels en hun manier van spelen. Dat heeft hij gedaan.

Op het vragen om hulp heeft de leerkracht geen kijk. Hij keek gisteren af, zonder te vragen en wilde pertinent geen hulp van de leerkracht. Van afpakken van spullen heeft ze niets gemerkt.

Omgaan met emoties vindt de leerkracht wisselend. Hij kan kwaad worden als het spel anders gaat dan hij wil. Als er geen gesprekken waren geweest schat ze in dat het erger zou zijn. Hij explodeert nu niet. De kinderen mopperen op hem, hij moppert dan ook, maar in zichzelf. Hij blijft bij zijn standpunt.

Als hij boos is dan zie je het oude gedrag, onaardige opmerkingen en dergelijke.

Nu op een vier, hij probeert geliefder te worden, hij is het zich bewust geworden, maar het lukt hem nog niet. Het onverschillige is weg denkt ze, hij ziet nu meer het belang van vrienden hebben in deze klas. De leerkracht denkt dat de gesprekjes moeten blijven, liefst wekelijks. Opdat hij zich bewust blijft van zijn gedrag en hij het niet vergeet.' Hoe is het gegaan, wat kan beter of hoe houden we het vast'.

De leerkracht vindt dat de tijd te kort is geweest om het gedrag helemaal om te buigen. De eerste twee weken gingen heel goed, maar toen zag de leerkracht terugval. In de laatste twee weken waren wel positieve momenten. Er is vooruitgang, maar hij is er nog niet. Aan het eind schaalte ze hem toch in op een vijf.

Complimenten: De onderzoeker bedankt de leerkracht voor het gesprek en voor de observaties die zij heeft gedaan de afgelopen weken.

Afsluiting : Er wordt afgesproken dat de leerkracht en onderzoeker samen bekijken om het bereikte met Tom vast te houden en verder uit te breiden.

Reflectie

De onderzoeker heeft tijdens dit gesprek de houding 'van niet weten' beter ingezet dan bij de nulmeting. De leerkracht sprak nog veel in problemen, wat er niet goed ging. De leerkracht heeft moeite met het gedrag jegens haar en verliest daarbij, heel begrijpelijk, het doel van de gesprekken met de leerling, om beter te kunnen aansluiten bij de groep, uit het oog. Door te herkaderen en vrij sturende vragen te stellen kwamen er toch positieve uitzonderingen.